

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ
ВІДДІЛ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
НАУКОВО-ОСВІТНІЙ АЛЬЯНС
«GREEN SKILLS АКТУАЛЬНІ ДЛЯ ВСІХ ПРОФЕСІЙ»**

«ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ ТА ПІДТРИМКИ РЕСУРСООЩАДНОГО СУСПІЛЬСТВА»

МАТЕРІАЛИ ПАНОРАМНОГО ВЕБІНАРУ

До дня науки в Україні

21 травня 2026 р.

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України
(протокол № 10 від 25 червня 2026 р.)

Рекомендовано до друку відділом національно-патріотичного
виховання Інституту проблем виховання НАПН України
(протокол № 4 від 01 червня 2026 р.)

Рецензенти:

Сащук Ганна Миколаївна, головний науковий співробітник відділу національно-патріотичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України доктор політичних наук, професор

Газдик Мирослава Миронівна, директор Комунального закладу «Мукачівський професійний політехнічний коледж» Закарпатської обласної ради, доктор філософії (Ph.D)

Відповідальні за випуск:

Сергєєва Лариса Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу національно-патріотичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України

Луценко Вікторія Олександрівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу національно-патріотичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України

Микитюк Світлана Миколаївна, директор Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Чернівецькій області

Тексти матеріалів подано в авторській редакції.

За зміст і достовірність матеріалів несуть відповідальність автори.

3 – 34 Завдання розвитку та підтримки ресурсоощадного суспільства: збірник матеріалів панорамного вебінару до дня науки в Україні, м. Київ. 21 травня 2026 року / Відп. ред. Л.М. Сергєєва. Укладачі: Л.М. Сергєєва, В.О. Луценко, С.М. Микитюк. Чернівці, Видавничий дім «Букрек», 2026 р. 41 с.

У збірнику матеріалів представлено тези виступів учасників Науково-освітнього альянсу «Green skills актуальні для всіх професій» закладів освіти, що уклали угоди про творчу співпрацю з відділом національно-патріотичного виховання Інституту з розроблення теми наукового дослідження (НД) «Формування громадянської ідентичності у старшокласників в контексті зміцнення обороноздатності України».

Для науковців, педагогічних працівників закладів професійної освіти, студентів, аспірантів та всіх, хто цікавиться проблемами формування зелених навичок та професійної освіти України.

ЗМІСТ

<i>Микитюк Світлана.</i> Вітальне слово учасникам вебінару	4
<i>Сергеева Лариса.</i> Завдання побудови ресурсоощадного та екологічно безпечного майбутнього України	5
<i>Мірошниченко Катерина.</i> Сучасні тенденції розвитку оощадного виробництва у сфері професійної освіти	6
<i>Стойчик Тетяна.</i> Практичні інструменти розбудови ресурсоощадного освітнього простору в закладі професійної освіти	9
<i>Лавриш Ірина.</i> Формування національно-мистецької репутації України як чинника збереження творчих ресурсів у галузі культури	11
<i>Вайнола Ренате.</i> Поняття екології людини в сучасній зеленій соціальній роботі	14
<i>Канчій Еріка.</i> Формування зелених навичок майбутніх фахівців: аналіз стану та перспективи інтеграції Lean-модулів у навчання	16
<i>Пономарьова Вікторія.</i> Інноваційні підходи до підготовки фахівців: ресурсоощадність як стандарт якості	18
<i>Задорожна Оксана.</i> Розвиток ресурсоощадної компетенції студентів закладів професійної освіти в умовах сучасного виробництва	20
<i>Пульбер Алла.</i> Екологічний вплив у підготовці здобувачів освіти закладів агропромислового напрямку: цифрові інструменти моніторингу	22
<i>Святський Олександр.</i> Впровадження принципів оощадного виробництва у професійну підготовку спеціалістів будівельної галузі	24
<i>Соболева Валентина.</i> Зелені технології утеплення будівель як інструмент ресурсозбереження	26
<i>Оніщенко Тетяна.</i> Енергоефективність у часи викликів: цифрові інструменти моніторингу та управління ресурсами	27
<i>Кяпп Ольга.</i> Впровадження та використання зелених навичок на уроках англійської мови	29
<i>Докторович Валерія.</i> Короткострокова програма з екодениму та пошиття адаптованого одягу: досвід співпраці з Helvetas	31
<i>Луценко Вікторія.</i> Особливості виховних цифрових проєктів військово-патріотичного спрямування для учнівської молоді у волонтерській діяльності...	33
<i>Ткаченко Ніна.</i> Екологізація професійної освіти скрізь призму ресурсоощадності	35
<i>Трейтак Дмитро.</i> Стратегії формування громадянської ідентичності старшокласників у цифровому просторі	38

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

ВИШИВАНКА ЯК СИМВОЛ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ, ІСТОРИЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

Микитюк Світлана Миколаївна, директор Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Чернівецькій області, консультант підтеми прикладного наукового дослідження

Вітаю високоповажне товариство, учасників панорамного вебінару «Завдання розвитку та підтримки ресурсоощадного суспільства» до Дня науки в Україні.

Вас вітає спільнота профтехосвітян Чернівецької області — більше 400 педагогів, близько 6 тисяч здобувачів освіти, 15 ЗПО державної форми власності, працівники НМЦ ПТО у Чернівецькій області. Маємо за честь бути частиною науково-освітнього альянсу «Green skills актуальний для всіх професій».

Дякуємо організаційному комітету сьогоднішнього заходу, Інституту проблем виховання НАПН України, відділу національно-патріотичного виховання за можливість вітати поважну спільноту.

Колеги, погодьтеся, тематика підтримки ресурсоощадного суспільства під час війни є надзвичайно актуальною. Спікери і спікерки торкаються тенденцій, інструментів, чинників, принципів, інтеграції модулів у різних галузях виробництва та рівнях освіти, в окремому закладі освіти чи освітньому компоненті та в українській педагогічній думці; характеризуватимуть організаційні структури та продемонструють позитивні практики. Дякуємо Збройним силам України за можливість якісно виконувати свою роботу.

Колеги, не можу не залишити поза увагою особливості і важливість сьогоднішнього дня. 20 років тому група студентів факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (ЧНУ) стали засновниками свята Вишиванки. Леся Воронюк та група студентів одягли вишиванки та прийшли до університету, демонструючи самоактивність, історичну та соціальну пам'ять. З того часу вибухнув інтерес до традиційної культури, з'явилися етнобренди, музичні гурти, художники звернулися до тематики етномалярства.

У наш час з'явилася мілітарі-вишиванка, яка має особливий зміст — на зеленому полотні з вишитими дронами, танками, зображують навіть пса Патрона. Все це не про традиційний стрій, а про сучасний прояв соціальної пам'яті і міжпоколіннєвої наступності.

Сьогодні у часи випробувань традиції набувають нових сенсів: народилися вишиванки нового покоління — зелені, сірі, піксельні, кольору сухої трави — маскувальні сітки, які виконують ту саму роль, що і вишиванка, є оберегами, рятуючи життя захисників, що тримають фронт.

Завершити хочу поезією, на яку натрапила днями:

Коли вдягатимете зранку вишиванку,
Згадайте тих, хто зараз на війні!
Подякуйте за ночі і світанки,
За мирне небо, сонце у вікні!
Подякуйте, що ви сьогодні встали,
Красиву вишиванку одягли!
Сніданок в домі, за столом, у себе мали,

І на роботу, як щодня, пішли!
За дні і вечори, за ночі й ранки,
Що ви війну не бачите зблизька!
За те, що можете вдягнути вишиванку -
Подякуйте усім захисникам!
Слава Україні!

ЗАВДАННЯ ПОБУДОВИ РЕСУРСООЩАДНОГО ТА ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНИ

Сергеева Лариса Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу національно-патріотичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України, голова Координаційної ради Науково-освітнього альянсу, науковий керівник наукового дослідження

Масштабні руйнування інфраструктури, житлового фонду та промисловості нашої країни вимагають не просто відновлення (відтворення того, що було), а повної трансформації країни. Сьогодні ресурсоощадне суспільство (Resource-Efficient Society) — це не про бідність чи обмеження, а про розумне управління, де кожен ресурс (енергія, вода, матеріали, людський потенціал) використовується з максимальною ефективністю. Ось чому саме ресурсоощадність є ключовим маркером євроінтеграції та виживання економіки.

Формування ресурсоощадного суспільства – це не просто екологічний тренд, а питання виживання та економічної стабільності. Головна ідея полягає в тому, щоб розірвати зв'язок між економічним зростанням та виснаженням природи (так званий ефект *decoupling*).

Для досягнення цієї мети перед державою, бізнесом та кожним із нас стоїть кілька стратегічних завдань.

1. Трансформація економіки та виробництва. Сучасна лінійна модель «взяв — виготовив — викинув» має відійти в минуле.

2. Енергетичний перехід та енергоефективність.

Енергія — це головний ресурс, ефективне використання якого зменшує навантаження на клімат та бюджети.

3. Реформа управління відходами. Сміття має сприйматися не як непотріб, а як цінний ресурс.

4. Зміна суспільної свідомості та культури споживання. Технології не спрацюють, якщо люди не змінять свої звички.

Великого значення набуває екологічна освіта і виховання: інтеграція принципів сталого розвитку в шкільні та університетські програми, інформаційні кампанії для дорослих.

Продовжується швидка модернізація технологічного обладнання, що потребує ознайомлення працівників із сучасними ощадливими технологіями виробництва, гостро постає питання забезпечення необхідними кадрами потреби економіки в умовах воєнного стану, налагодження співробітництва між бізнесом і професійною освітою, інтеграції науки, освіти та бізнесу у контексті післявоєнної відбудови країни.

Наразі вітчизняна економіка відчуває суттєвий розрив між зростанням попиту на нові професії, енергоефективні й ощадні компетентності та сталими пропозиціями від закладів освіти щодо спектра надання освітніх послуг, які нарастають проблемами щодо наявності відповідних кваліфікованих фахівців-педагогів, здатних забезпечити відповідну якість та гнучкість здобуття відповідних професійних кваліфікацій.

Заклади освіти мають працювати у напрямі формування нової еко-культури, тощо, адже ресурсоощадність починається з кожного громадянина (сортування сміття, свідоме споживання, шерингова економіка).

Наша онлайн-платформа об'єднала учасників Науково-освітнього альянсу «Green skills актуальні для всіх професій», керівників та координаторів обласних НМЦ(К) ПТО, наукових і науково-педагогічних працівників, педагогів закладів і установ-учасників фундаментального наукового дослідження відділу національно-патріотичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України за темою «Формування громадянської ідентичності у старшокласників в контексті зміцнення обороноздатності України».

ЗАВДАННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОЩАДНОГО ВИРОБНИЦТВА У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Мірошниченко Катерина Борисівна, президент Громадської організації «Всеукраїнська асоціація працівників професійно-технічної освіти» (ВАПП), консультант підтеми прикладного наукового дослідження

Людський капітал України зазнає глибоких потрясінь і трансформацій. Повномасштабне вторгнення загострило давні структурні проблеми та водночас створило нові виклики для ринку праці та сфери професійної освіти.

Понад 6 мільйонів українців залишили країну і маємо приблизно таку ж кількість внутрішньо переміщених осіб. Станом на кінець 2025 року чисельність населення скоротилася до приблизно 38 мільйонів, із яких лише 31 мільйон проживає на територіях, підконтрольних уряду [4]. Цей демографічний шок суттєво ускладнив ситуацію на ринку праці, зменшивши чисельність працездатного населення та порушивши регіональні моделі зайнятості. Ці виклики має враховувати професійна освіта для переорієнтації пропозицій надання освітніх послуг. Проте, економічна активність поступово відновлюється, а попит на робочу силу зростає. Станом на 2025 рік на Єдиному порталі вакансій зареєстровано понад 217 тис. вільних робочих місць, а 74% підприємств повідомляють про нестачу саме робітничих кадрів [3].

За прогнозами, для відновлення ВВП до довоєнного рівня необхідно майже 900 тис. додаткових працівників, а для досягнення цілей зростання, визначених Міністерством економіки до 2030 року, є потреба у 5,8 мільйонів робочих рук — розрив, який неможливо подолати без системних реформ професійної освіти та запровадження системи циклового ощадного виробництва [2].

Незважаючи на тривалий період військової боротьби за виживання держави Україна, важливим елементом цього протистояння є забезпечення економічних перспектив розвитку країни та прогнозування стратегії ефективної відбудови. Тому такими актуальними залишаються основні параметри майбутнього розвитку, визначені Стратегією сталого розвитку України на період до 2030 року, де визначено фундаментальні *5 принципів сталого розвитку*:

1. Розвиток може мати *сталий і довготривалий характер*, якщо він відповідає потребам людей, що живуть зараз, не втрачаючи при цьому можливості майбутнім поколінням задовольняти свої потреби.

2. Обмеження, які існують у галузі експлуатації природних ресурсів, відносні та пов'язані з сучасним рівнем техніки та соціальної організації, а також із *здатністю біосфери до самовідновлення*.

3. Необхідно *задовольнити елементарні потреби всіх людей*. Причиною виникнення більшості екологічних та інших катастроф є злидні.

4. Необхідно узгодити стан життя тих, хто користується надмірними засобами, з *екологічними можливостями планети* та потребами інших людей.

5. Розміри і темпи росту населення повинні бути узгоджені з *виробничим потенціалом глобальної екосистеми Землі*, що постійно змінюється [1].

Для розвитку ощадної та енергоефективної економіки визначено як пріоритетні 7Е:

економічність — можливість зекономити що-небудь; отримати вигоду у господарському відношенні;

ефективність — співвідношення між досягненим результатом і використаними ресурсами;

експлуатаційність — розвиток ефективного компетентнісного використання;

екологічність — філософія турботи про світ та про себе в першу чергу. Усвідомлене створення простору навколо себе із одночасним піклуванням про навколишній світ;

ергономічність — створення умов, у яких людина може працювати ефективно і комфортно, властивість речей або процесів бути зручними у використанні для користувача;

етичність — вчинки і дії людей, які відповідають нормам моралі, свідомості, порядку, існування «золотого правила етики»: не роби іншим того, чого не бажаєш собі;

еквітальність — принцип справедливості та рівності, який стосується забезпечення рівних можливостей для всіх, незалежно від їх походження, статі, рівня освіти та особливих потреб для розвитку.

Професійна освіта України працює в умовах щоденних викликів, які з'являються як для вітчизняної економіки, що працює в умовах воєнного стану, так і для закладів професійної освіти, що покликані запроваджувати ощадне виробництво як один із шляхів вирішення економічних та екологічних проблем і потреб сьогодення.

Війна в Україні призвела до сповільнення темпів зростання економіки, але збільшила потребу в енергоносіях, реальною стала загроза екологічних незворотних проблем та різко зріс попит на фаховий людський капітал, що володіє сучасними енергоощадними технологіями.

Особливо гостро відчуються ці проблеми сьогодні, коли економіка змушена організовувати та відновлювати свою роботу в умовах військового стану, катастрофічних руйнувань будівель і споруд, знищення промислової, енергетичної, ресурсної та інфраструктурної бази.

Вітчизняна економіка відчуває суттєвий попит на ресурсноощадні, екологічні, енергоефективні та енергозберігаючі технології, сучасні професійні кваліфікації і компетентності для реалізації завдань ощадного виробництва. Тому вивчення потреб ринку праці в компетентностях, що забезпечують здобуття «зелених» навичок є на сьогодні актуальним напрямом досліджень для науковців, освітян та особливо — для роботодавців.

Саме тому варто врахувати результати дослідження потреб у «зелених навичках», які були здійснені Інститутом професійних кваліфікацій Конфедерації роботодавців України у розрізі потреб та можливостей за галузевим підходом [4].

Стан впровадження зелених навичок для професій будівельного напрямку:

Наявні навички: здатність раціонально використовувати будівельні матеріали; здатність безпечно працювати з хімічними та будівельними матеріалами; здатність правильно поводитися з будівельними відходами; здатність економно використовувати енергію та інструменти.

Відсутні компетентності: здатність використовувати енергоефективні матеріали та технології; здатність мінімізувати пил, шум та інші види забруднення під час робіт; здатність застосовувати водозберігаючі технології під час будівельних робіт; здатність повторно використовувати матеріали та конструкції; здатність працювати з базовими елементами зеленого будівництва.

Розглянемо існуючий стан впровадження зелених навичок для професій транспортного напрямку:

Наявні навички: здатність економно використовувати паливо під час керування транспортним засобом; здатність підтримувати технічний стан транспортного засобу для зменшення викидів; здатність правильно поводитися з технічними рідинами та відходами; здатність дотримуватися екологічних вимог під час роботи на

транспортному підприємстві; здатність раціонально використовувати енергію та ресурси під час роботи з обладнання.

Відсутні компетентності: здатність застосовувати принципи екологічного водіння (eco-driving); здатність використовувати цифрові системи моніторингу для зменшення екологічного впливу; здатність мінімізувати забруднення під час технічного обслуговування; здатність працювати з енергоефективними та альтернативними видами транспорту; здатність планувати роботу транспорту з урахуванням екологічних вимог.

Проаналізуємо наявний стан впровадження зелених навичок у IT-професіях:

Наявні навички: здатність дотримуватися правил безпечної роботи з електронним обладнанням; здатність правильно поводитися з електронними відходами та витратними матеріалами; здатність підтримувати порядок і раціональну організацію робочого місця; здатність економно використовувати ресурси під час роботи з комп'ютерною технікою; здатність працювати з цифровими документами замість паперових документів.

Відсутні компетентності: здатність використовувати хмарні сервіси та онлайн-інструменти для зменшення паперового документообігу; здатність оптимізувати цифрові матеріали для зменшення обсягу даних; здатність дотримуватися принципів екологічної поведінки в офісі та IT-середовищі; здатність екологічно відповідально працювати з IT-обладнанням та витратними матеріалами; здатність раціонально використовувати електроенергію під час роботи з IT-обладнанням.

Важливо проаналізувати стан впровадження зелених навичок у професіях сільськогосподарського профілю:

Наявні навички: здатність раціонально використовувати воду, добрива та інші ресурси; здатність безпечно працювати з агрохімікатами та мінімізувати їхній вплив на довкілля; здатність підтримувати екологічно безпечні умови утримання тварин; здатність правильно поводитися з відходами сільськогосподарського виробництва; здатність економно використовувати паливо та енергію під час роботи з технікою.

Відсутні компетентності: здатність застосовувати елементи точного землеробства для зменшення впливу на довкілля; здатність використовувати цифрові інструменти для моніторингу стану ґрунтів і рослин; здатність впроваджувати практики ощадливого використання води; здатність зменшувати викиди та забруднення під час роботи з технікою; здатність підтримувати біорізноманіття та екологічно відповідні агропрактики.

Отже, які ж слід очікувати результати щодо впровадження стандартів ощадного виробництва і реалізації вимог до побутового споживання?

Розглянемо планові результати впровадження ощадного виробництва.

Енергетична незалежність: споживання меншої кількості енергії, що зменшує залежність України від імпорту енергоносіїв.

Екологічна стійкість: викидається менше парникових газів, що сприяє боротьбі зі зміною клімату та наслідками військових дій.

Економічна вигода: мають нижчі експлуатаційні витрати, що дозволяє заощаджувати кошти та їх ефективно використання.

Європейська інтеграція: вимоги до організації виробництва та запровадження ощадних технологій, які відповідають європейським стандартам, що сприяє інтеграції України до ЄС.

Основні вимоги до ощадного споживання.

Вимоги до класу енергоефективності технологічного обладнання, устаткування, будівлі та побутової техніки для споживача.

Вимоги до показника споживання первинної енергії з невідновлюваних джерел енергії у сфері виробництва та побутового споживача.

Вимоги до частки енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії у сфері виробництва та приватного споживача.

Вимоги до теплотехнічних характеристик матеріалів, будівель та інженерних систем будівель і споруд.

Вимоги до систем циклового виробництва, повторного використання ресурсів та ощадливого споживання.

Таким чином, сучасне виробництво потребує нових підходів до енергоефективного та ощадного споживання, оскільки змушене організовувати та відновлювати свою роботу в умовах катастрофічних руйнувань будівель і споруд, знищення енергетичної, промислової та інфраструктурної бази. Саме тому сьогодні відчувається суттєвий попит на нові професії, енергоефективні та енергозберігаючі технології, сучасні професійні кваліфікації і компетентності.

Отже, головне завдання професійної освіти — вдосконалення системи підготовки сучасних кваліфікованих фахівців і забезпечення успішної адаптації здобувачів професійних кваліфікацій до реальної професійної діяльності в умовах ощадного виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2029 за №722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення 6.05.2026).

2. Результати дослідження за підтримки ПРООН «Економічна модель ощадливого виробництва та послуг» URL: https://business.dii.gov.ua/entrepreneur-handbook/item/ekonomichna_model_oschadlivogo_virobnictva_ta_poslug (дата звернення 12.05.2026).

3. Узагальнений інформаційний звіт «Зелені технології, інновації та інтелектуальна власність в Україні: перший узагальнений аналіз» Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій URL: <https://nipo.gov.ua/infozvit-zeleni-tekhnohii-022026/> (дата звернення 6.05.2026).

4. Посібник з відтворення досвіду успішних партнерств між закладами професійної освіти та бізнесом», створений за результатами проекту «InConnect 2: Посилення партнерства закладів професійної освіти та бізнесу». URL: <https://fsr.org.ua/sites/default/files/2026-04/inconnect2-handbook--digital-.pdf> (дата звернення 6.05.2026).

ПРАКТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ РОЗБУДОВИ РЕСУРСООЩАДНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

*Стойчик Тетяна Іванівна, доктор педагогічних наук, доцент
в.о. директора комунального закладу освіти
«Криворізький гірничий коледж» Дніпропетровської обласної ради*

Сучасні соціально-економічні виклики, пов'язані з трансформацією ринку праці, цифровізацією виробничих процесів та необхідністю післявоєнного відновлення України, актуалізують питання ефективного використання ресурсів у системі професійної освіти [1]. За таких умов особливого значення набуває формування ресурсоощадного освітнього простору, який забезпечує раціональне використання кадрових, матеріально-технічних, фінансових та інформаційних ресурсів задля підвищення якості підготовки майбутніх фахівців.

Досвід комунального закладу освіти «Криворізький гірничий коледж» Дніпропетровської обласної ради свідчить про ефективність комплексного підходу до розбудови такого освітнього простору. Одним із ключових інструментів є розвиток соціального партнерства із представниками ринку праці. Заклад активно співпрацює з підприємствами гірничодобувної промисловості, електротехнічної галузі, транспортної сфери та сфери послуг. Взаємодія з роботодавцями дозволяє оперативно реагувати на потреби регіональної економіки, модернізувати зміст освітніх програм, організовувати виробниче навчання та сприяти працевлаштуванню випускників.

Важливим напрямом діяльності є профорієнтаційна робота у співпраці з підприємствами-замовниками кадрів. Така взаємодія забезпечує популяризацію робітничих професій серед молоді, формування позитивного іміджу професійної освіти та залучення вступників до навчання за актуальними напрямами підготовки. Результатом системної роботи стало суттєве зростання кількості випускників закладів загальної середньої освіти, охоплених профорієнтаційними заходами [2].

Одним із інструментів розбудови ресурсоощадного освітнього простору є впровадження дуальної форми здобуття освіти. Поєднання навчання у закладі освіти та безпосередньо на виробництві дозволяє більш ефективно використовувати матеріально-технічну базу підприємств, скорочувати адаптаційний період випускників на робочому місці та підвищувати якість професійної підготовки. Водночас значна увага приділяється стажуванню педагогічних працівників на сучасних виробництвах, що сприяє оновленню їхніх професійних компетентностей та інтеграції інноваційних виробничих технологій в освітній процес.

Особливе місце у структурі ресурсоощадного освітнього простору посідає формування гнучких освітніх траєкторій. У закладі реалізуються програми професійної освіти, перепідготовки, підвищення кваліфікації, визнання професійних кваліфікацій, а також короткострокові курси з опанування частковими та мікрокваліфікаціями. Такий підхід забезпечує можливість безперервного професійного розвитку різних категорій населення та сприяє реалізації концепції навчання впродовж життя. Особливо актуальними є короткострокові програми, що дозволяють оперативно формувати затребувані компетентності відповідно до потреб роботодавців.

Важливою складовою ресурсоощадного освітнього простору є модернізація освітнього середовища. Завдяки залученню бюджетних коштів, ресурсів соціальних партнерів та міжнародної технічної допомоги у закладі створено сучасні навчально-практичні центри електротехнічних і зварювальних технологій, лабораторію SMART Energy Lab, навчально-практичний полігон відновлюваної енергетики. Використання сучасного обладнання дозволяє здійснювати підготовку здобувачів освіти відповідно до актуальних технологічних вимог виробництва та забезпечує раціональне використання матеріально-технічних ресурсів.

Суттєву роль у розвитку освітнього середовища відіграє міжнародна та проєктна діяльність. Участь у міжнародних ініціативах і грантових програмах сприяє залученню додаткових ресурсів для розвитку закладу, модернізації освітньої інфраструктури та впровадження інноваційних підходів до навчання. Особливого значення набувають проєкти, спрямовані на формування green skills – компетентностей, необхідних для роботи в умовах зеленої економіки та сталого розвитку.

Інноваційний розвиток закладу забезпечується також через реалізацію експериментальної діяльності, упровадження сучасних освітніх технологій, розроблення навчально-методичного забезпечення та створення нових управлінських структур, зокрема Центру професійної кар'єри, Центру розвитку та Центру

професійної освіти, перепідготовки та підвищення кваліфікації. Такі управлінські рішення сприяють підвищенню ефективності використання ресурсів та забезпечують сталий розвиток закладу освіти.

Отже, ресурсоощадний освітній простір закладу професійної освіти формується як цілісна система, що поєднує партнерство з роботодавцями, дуальну освіту, гнучкі освітні траєкторії, сучасне освітнє середовище та інноваційну діяльність. Реалізація зазначених інструментів забезпечує підвищення якості професійної підготовки, сприяє розвитку людського капіталу та створює умови для ефективного реагування на виклики сучасного ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Реформа професійної освіти: як змінюються правила гри. URL: <https://nus.org.ua/2026/01/21/reforma-profesijnoyi-osvity-yak-zminyuyutsya-pravyla-gry/> (дата звернення: 09.05.2026).
2. Сайт комунального закладу освіти «Криворізький гірничий коледж» Дніпропетровської обласної ради» URL: <https://kgk.dp.ua/> (дата звернення: 09.05.2026).

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-МИСТЕЦЬКОЇ РЕПУТАЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИКА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТВОРЧИХ РЕСУРСІВ У ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ

*Лавриш Ірина Михайлівна, директор Будинку культури
Деснянського району міста Києва, кандидат педагогічних наук*

Суспільно-політичні події сьогодення, які проходять випробування на відповідність гуманітарним стандартам, стають ознакою духовно-ціннісного контексту у формуванні творчого ресурсу України. Керуючись очевидними фактами, які підтверджують суттєві зміни в структурі зовнішніх і внутрішніх викликів та загроз для нашої держави, на перший план виходять репутаційні проблеми обмеження культурного взаємообміну України зі світом, що у подальшій перспективі може призвести до ізоляції нашого мистецтва від магістральних напрямків гуманітарного світового розвитку. Перспективи гуманітарного характеру тісно пов'язані зі збереженням національно-культурної ідентичності, модернізації установ культури, пошуку адекватних та ефективних відповідей на виклики часу, що дасть змогу затвердити відповідну репутацію культурного простору України. Слід відзначити нечисленність наукових праць, у яких висвітлюється «репутація» з точки зору культурологічних та мистецьких досліджень. Відповідно до аналізу наших пошуків було виявлено, що на даний час не існує єдиного усіма прийнятого визначення, яке б задовольнило наукові інтереси та завдання означеної категорії. Причиною цього є багатовекторність, що постійно еволюціонує в часі, відображаючи специфіку розвитку мистецтва.

Що ж безпосередньо означає термін «репутація», який його зміст та значення вкладають вчені у дослідженнях?

Термін «репутація» в науковому обігу з'явився у Загальній декларації прав людини 1948 року. За переконанням дослідників-політологів під «репутацією» доцільно розуміти комплекс моральних характеристик в очах людства, а саме: сформовану громадську думку, фактор конкурентних переваг, рівень довіри, прозорості, чесності, формування патріотизму, настанову, що надає великого значення своєрідності національних характеристик (М. Гайдай, В. Гриньов, З. Дахній,

О. Дашевська, С. Денисюк, О. Євтушенко, В. Корнієнко, Л. Кузнецова, Д. Маринич, П. Печерський, В. Пропаж, О. Науменко, В. Шкроміда та ін). Зазначаємо, що політика, в свою чергу, формується відповідно до пануючих у суспільстві цінностей, які є продуктом культури, тому для нас вкрай важливо спрямувати зусилля на корекцію ціннісних орієнтацій у сфері мистецтва. Фундаментом цього може стати категорія мистецького світогляду, що дасть змогу трактувати роль українського духу нації як носія стабільності у культурному просторі.

Українська творча еліта спроможна відігравати вагому роль у системі міжнародних культурних відносин. Представники мистецтва створюють умови для формування активної репутації нашої держави в світовому співтоваристві, якому приписують політичну і культурну силу, оскільки самопізнання національного характеру і національної історії сягнули нового рівня. Саме на цьому етапі дослідниця З. Дахній визначає репутацію, як статусне поняття, що використовується у ділових відносинах для позначення думки потенційних, реальних партнерів, надійних суб'єктів репутації [2].

В. Шкроміда та Н. Шкроміда цей термін пояснюють як локальний рівень суспільної думки, що виражає міру соціальної значимості носія чи здобувача [6]. Зі свого боку репутація, за оцінкою Л. Кузнецової та Д. Маринича, це стійка оцінна думка, яка складається у громадян, коли пройшов певний час, у відповідності з критеріями, актуальними для населення [4].

Наукові підходи щодо дослідження категорії «репутація» у галузі культури спрямовують нас на визначення її соціально-естетичних можливостей, які свідчать про синтез усіх видів мистецтв з метою осмислення, незмінного прагнення до піднесення, подолання приземленості, доведення своєї винятковості.

Ми виокремили три типи репутації: офіційна, нейтральна, невимушена.

Офіційна репутація є типовою для державних культурних установ та закладів, нейтральна відрізняє спілкування в місцях загального вжитку, невимушена відповідає особистим ситуаціям на творчих зустрічах, репетиціях, концертах, тощо.

Таким чином, репутація, на наш погляд, стає уніфікованою конструкцією, яка є віддзеркаленням живої сутності творчої спільноти людей, об'єднаних часовими та причинними зв'язками певного жанру мистецтва.

Інформаційно-культурне спілкування створює можливість засобами репутації скласти емоційний комплекс, який необхідний для правильного розуміння мистецького продукту та його колосального духовного впливу. В такий спосіб завдяки репутації досягається висока міра внутрішньої свободи особистості, хаос небуття художньо долається «поетичним космосом» національної гідності, сталості та цілісності. Так, на думку науковців США, які представили нову модель формування репутації, передбачається аналіз багатьох дій особистості, що дозволяють не завжди визнавати помилки, але при цьому продовжувати співпрацю.

Слід розрізняти високу репутацію та позитивну. Висока створює кредит довіри з боку аудиторії, а позитивна — полегшує творчу взаємодію студента та викладача у вирішенні особистісних професійних наукових завдань. З цієї точки зору ми звернули увагу на працю науковців М. Ткач та І. Юника «Репутація музиканта-педагога як консульт його соціального капіталу». У цьому дослідженні обґрунтовано репутацію музиканта-педагога від його авторитету й престижу, зацентровано увагу на тому, що національне музичне мистецтво потребує не лише віднайдення ефективних стратегій та механізмів сталого розвитку й інтеграції в світовий культурний простір, а й обов'язкового збереження власної національної ідентичності...[5].

Національна ідея на даному етапі розвитку України у галузі мистецтва потребує нового трактування, певної культурологічної образності, щоб

згармонізувати сучасність і класику, цим самим стимулювати гранично напружені соціально-історичні ситуації, які схиляють шукати опертя у філософії і культурі, у стійкості людських цінностей.

Сьогодні ми визначаємо проблему щодо освоєння українським «творчим ресурсом» нових універсальних духовних цінностей, формування мистецького світогляду до виміру гуманітарних вимог з метою пошуків ефективних засобів і прийомів для привернення уваги світової громадськості.

Тому вивчення національних особливостей українського мистецтва дозволить вчасно зафіксувати та закріпити позитивні паростки відродження у загальному культурному полі. Як відомо, мистецькі твори часто є своєрідним «перфомансом», тобто і творчим процесом і продуктом одночасно, особливо це стосується театралізованого дійства, яке наповнене зображенням, рольовою грою, текстом, музикою, артистизмом. Реальність такого дійства підтверджується повною включеністю його учасників, безпосередністю їхнього переживання, в чому розкривається емпіричність, емоційність людського існування. Децентрування культурного й особистісного світу, посилена в цьому зв'язку саморефлексія митців впливають на зміну його ролі у суспільстві. Молоді літератори, актори, музиканти не претендують на те, щоб сповіщати публіці інформацію про власні можливості, вони просто творять, перебувають у пошуках, але вони конче потрібні нашому культурному, національному відродженню. У цьому ракурсі на думку приходять слова М. Хвильового: «Хай кожен з Вас, молодих, буде новою людиною нашого часу. Долею нашого народу. Вам призначено творити й будувати нове життя. Творити так, як творили хоробрі впродовж віків».

Слід відзначити, що гуманітарна проблематика має значний вплив на формування творчої еліти в Україні, оскільки у сфері мистецтва вона ґрунтується на засадах моральної відповідальності та духовності. Це одна із найважливіших обставин, яка дасть змогу відкрити шлях до нової культурної свідомості і нової духовної реальності. Морально-психологічні та соціально-філософські аспекти цього сформуvalи ту актуальну проблематику, яка поставила перед культурою філософські запити та завдання. За своєю логікою, зазначав дослідник Ю. Луценко, українська репутація наближається до філософії внутрішньо спрямованої національної ідеї українців.

Саме глибоке розуміння проблеми духовних скарбниць значно збагачує наше уявлення про інтелектуально-культурну репутацію культури України з метою надання їй державного розмаху у світовому співтоваристві. Нам необхідне глибоке наукове вивчення відносно збереження мистецького творчого потенціалу з погляду його здатності сьогодні жити в нашій свідомості, діставати нове значення, брати активну участь у духовному самотворенні. Як влучно зауважив видатний вчений та державник М.І. Туган-Барановський: «Конче потрібно визнати право за українцями бути синами своєї отчизни і працювати над розвитком української національної культури» [3].

Доречно згадати слова О. Гринів, яка стверджує, щоб здійснити спільну програму майбутнього, треба зрозуміти ходу часу і, спираючись на активізовані кращі національні традиції, витворити свою концепцію майбутнього української нації в нашому часі [1].

Як бачимо, усі ці положення сьогодні вимагають корекції, але відкинути їх беззастережно — просто незрозуміло. Потенціал культурної репутації, якщо національне вдасться перетворити на таку рухому, навіть на мінімальну реальність, що вписуватиметься й співіснуватиме з іншими не тому, що вона краща, а тому, що просто інша. Для того, щоб виховати творчу особистість, а в майбутньому діяча

мистецтва, не тільки установи культури мають працювати на особистість, а й заклади освіти: створювати умови для навчання таким чином, щоб молодь змогла розвивати власний творчий потенціал в Україні і залишатися в ній. Тому перед закладами мистецького спрямування стоїть завдання створення інформаційно-культурного середовища з метою акцентування уваги на кожній людині зокрема, повертаючи її погляд на саму себе. Якщо ми хочемо мати майбутнє покоління, слід сформувати їхні естетичні орієнтації, розвивати вміння спілкуватися з творами мистецтва, як цінностями духовної сфери, виховувати культурну ерудицію, реставрувати власну душу, усвідомити свій історичний обов'язок щодо нації і Батьківщини. Це дасть змогу окреслити перспективні контури еволюції нашого мистецтва, скільки культура — це своєрідне перехрестя на духовній та інтелектуальній карті світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гринів О. Нація як суб'єкт історії у трактуванні української еміграційної літератури XX ст. Молода нація. К., Смолоскип, 1997. 320 с.
2. Дахній З.. Концептуалізація поняття «політична репутація держави» Львів. Науковий журнал «Політик» Вип. 3. 2017. С. 11–15.
3. Коваль Л. Михайло Туган-Барановський, життя і наукова діяльність. Сучасність. 1969. № 4. С. 99–113.
4. Кузнецова Л., Маринич Д. Довіра та репутація влади як чинник формування громадянського суспільства. Матеріали науково-практичної конференції «Імідж і репутація: сучасні тенденції і виклики» К.: 2022. С. 98–103.
5. Ткач М., Юник І. Репутація музиканта-педагога як консульт його соціального капіталу. Часопис Національної музичної академії. 2025р. №4. 69 с.
6. Шкроміда В., Шкроміда Н. Особливості дослідження репутації підприємства. Науковий економічний журнал «Інтелект ХХІ». 2019. №3. С. 110–113.

ПОНЯТТЯ ЕКОЛОГІЇ ЛЮДИНИ В СУЧАСНІЙ ЗЕЛЕНІЙ СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Вайнола Ренате Хейкіївна, головний науковий співробітник відділу виховання на пограниччі Інституту проблем виховання НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор

У сучасних теоріях соціальної роботи отримала розвиток концепція «зеленої» соціальної роботи, що базується на принципах соціальної справедливості, благополуччя та соціального захисту. Наприкінці XIX сторіччя Ернст Геккель запровадив термін «екологія», характеризуючи науку про спосіб життя тварин та їх багатосторонні, складні зв'язки з органічним та неорганічним природним середовищем, зважаючи на їх поведінку та розповсюдження. Нині екологія перетворилась на фундаментальну полі дисциплінарну галузь знань, що орієнтована на вивчення природних взаємозв'язків між живим організмом та навколишнім середовищем.

У зв'язку з багатостороннім впливом людини на природні системи планети галузь екології значно розширилась і в соціальних науках утвердилося поняття екології людини як філософського погляду на суб'єкт-суб'єктні стосунки людини і природи. У дослідженнях сучасної соціальної роботи (А. Львовчикіна, О. Міхєєва, Т. Семигіна) зелена соціальна робота (GreenSocialWork) постає як підхід, який розглядає зв'язок між станом довкілля та добробутом людей.

Більшість дослідників (О. Івашченко, А. Матвєєва, І. Петрова, І. Яковенко) розглядають зелену соціальну роботу як технологію соціального захисту та

подолання соціальних небезпек. Екологічні кризи та трансформації воєнної доби в цьому контексті визначено як причини складних життєвих обставин в яких перебувають вразливі верстви населення, і соціальний захист таких отримувачів соціальних послуг межує з проявами екологічної відповідальності [2].

Застосовуючи все більш нові та більш досконалі технології, люди прагнуть створити середовище існування, по можливості незалежне від законів природи. Людина, будучи творчою істотою, є творінням природи в буквальному сенсі цього слова і залишається невід'ємною частиною природного суспільства. Вона не випадає із загального екологічного кругообігу біосфери нашої планети.

Визнання того, що людина — невід'ємна частина природного середовища, породило нову науку — екологію людини. Для біологів, екологів та інших природознавців підхід до природи, що витікає лише із утилітарних інтересів людини, звичайно, уявляється занадто вузьким та одностороннім. Нині екологія людини постає як комплексна міждисциплінарна наука, що досліджує закономірності взаємодії людини та суспільства з навколишнім середовищем, вплив екологічних, антропогенних та соціальних чинників на здоров'я людей [1].

На нашу думку, екологію людини слід розглядати як методологічний конструкт соціальної роботи, дуже значний крок на шляху до соціального захисту людини як складової екокультури суспільства. У контексті визначення екології людини як методологічного підходу в сучасній соціальній роботі [5], перед нами постало завдання сформулювати мету та завдання діяльності соціального працівника за даним напрямом діяльності.

Ми вважаємо, що метою діяльності соціального працівника по формуванню принципів екології людини є розвиток таких складових екологічної свідомості як: екологічні наукові знання; риси світогляду, відношення і моральні позиції; практичні дії, що забезпечують гармонійну взаємодію людини з природою, необхідні для підтримання збалансованого розвитку суспільства.

При цьому соціальний працівник має прийняти за основу такі принципи формування екології людини, як поєднання впливу на інтелектуальну, емоційно-чуттєву, діяльнісну сферу особистості; висвітлення екологічних проблем на глобальному, національному, регіональному і місцевих рівнях; спрямованості на розв'язання конкретних проблем навколишнього середовища; особистісної орієнтації; екологічної етики.

Основним напрямом зеленої соціальної роботи по впровадженню ідеї екології людини є профілактика соціальних, у тому чисті екологічних небезпек, що потребує: відображення базових понять екології людини в певній соціальній ситуації; збалансованого біологічного, технологічного та соціологічного підходів до розв'язання екологічних проблем; поєднання екологічного, соціально-економічного, соціокультурного вимірів при характеристиці ситуації екологічної небезпеки.

Таким чином, робота соціального працівника в галузі соціально-екологічного виховання полягає в оцінці місцевої екологічної ситуації (стан навколишнього середовища, вплив на нього місцевого виробництва, тощо) та включенню дітей та молоді, представників громади у практичні заходи, спрямовані на його покращення.

Отже, основним завданням екології людини в контексті сучасної соціальної роботи є створення такого екологічного оточення, яке за своїми найважливішими характеристиками відповідало б не лише біологічним, але і психічним, естетичним, соціальним та культурним потребам особистості, гарантувало б її безпеку, охорону здоров'я та дотримання прав і свобод [3].

Ситуація кризи воєнного часу дозволила пересвідчитися в тому, що важливою складовою екологічної безпеки є стан захищеності особистості, суспільства та

держави від загроз, що створюються умовами війни, стихійними лихами та техногенними факторами. Екологічна безпека не може бути забезпечена лише природоохоронними діями з відривом від соціальних, економічних, політичних і демографічних проблем [4]. Всі вони настільки взаємопов'язані, що вирішення кожної з них може бути знайдено лише при їх спільному розгляді. Тому для реалізації завдань зеленої соціальної роботи необхідними постають такі вимоги: узгодження потреб громадян та громади з ресурсами та екологічними можливостями середовища; визначення екології людини як суспільної цінності та прийняття її як особистісної; сприяння переходу до нового цивілізаційного мислення, що передбачає консенсус людини та природи та їх взаємозахист.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Івашченко О. В. Зелена соціальна робота: навч. посібник. Херсон: ХДУ, 2022. 180с.
2. Матвеева А. С. Екосоціальні практики в соціальній роботі: навч. посібник. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2021. 220 с.
3. Петрова Н. І. Соціальна робота в умовах екологічних викликів: посібник. Львів: Львів. політехніка, 2023. 160 с.
4. Семигіна Т. В. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
5. Яковенко І. О. Екологічна соціальна педагогіка і соціальна робота: посібник. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2022. 200 с.

ФОРМУВАННЯ ЗЕЛЕНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ: АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ LEAN-MОДУЛІВ У НАВЧАННЯ

Канчій Еріка Андріївна, заступник директора з навчально-виховної роботи комунального закладу «Мукачівський професійний політехнічний коледж» Закарпатської обласної ради

Сучасний вектор розвитку професійної освіти в Україні орієнтований на глобальні стандарти сталого розвитку. У цьому контексті формування «зелених навичок» (green skills) майбутніх фахівців розглядається не як трансляція загальновідомих екологічних гасел, а як питання довгострокової економічної стабільності нашої держави [3]. Традиційна модель навчання часто зосереджується на пасивній передачі знань, створюючи суттєвий розрив між рівнем теоретичної екообізнаності молоді та її реальною практичною готовністю до оптимізації виробничих процесів. Головним викликом для сучасної педагогічної практики є подолання розриву між високою мотивацією молоді та частковою відсутністю у них прикладного інструментарію дій безпосередньо на робочому місці.

Концептуальні засади розвитку ощадного виробництва (Lean) та впровадження інструментів мінімізації втрат (Muda) висвітлено у працях провідних закордонних та вітчизняних дослідників [1]. Проте інтеграція Lean-філософії у виховну та освітню компоненту підготовки студентів закладів професійної освіти крізь призму екологічних компетенцій потребує глибшого прикладного аналізу. Емпіричним підґрунтям роботи є результати комплексного опитування здобувачів освіти щодо готовності до впровадження ощадних технологій, розвитку ресурсощадного суспільства.

З метою об'єктивної оцінки готовності майбутніх фахівців до впровадження ощадних технологій було проведено комплексне емпіричне дослідження, у якому взяли участь здобувачі освіти різних регіонів України, типів закладів освіти та напрямів підготовки. Аналіз результатів дозволив виявити три ключові тенденції:

1. Висока лояльність при низькій аргументації. Понад 70% студентів підтримують сортування відходів та рециклінг, проте лише 33% здатні фахово й технічно обґрунтувати переваги ресурсоощадних технологій у професійній площині.

2. Розрив між «знаю» та «дію». Практична ощадливість має переважно ситуативний характер. Стійкий автоматизм дій (категорія «завжди») при зменшенні відходів фіксується лише у 20% респондентів.

3. Високий запит на нові компетенції. Понад 85% опитаних усвідомлюють брак знань і практичних навичок та демонструють високу готовність вивчати «зелені технології».

Отримані цифри підтверджують потребу в інтеграції Lean-модулів – взаємопов'язаних інструментів, які пропонують майбутньому фахівцю чіткі інженерні та управлінські алгоритми [4].

Система 5S: формує базову культуру організації робочого простору, де мінімізація хаосу та оптимізація часу безпосередньо знижують обсяги промислового браку й відходів матеріалів.

Візуалізація та аналіз втрат (Muda): навчає ідентифікувати приховані технологічні втрати (перевиробництво, зайві запаси, транспортування, надлишкову обробку та дефекти) як пряме, неекологічне марнотратство ресурсів (марну витрату енергії та сировини).

Методологія запобігання помилкам (Poka-Yoke): орієнтує мислення студента на проектування процесів таким чином, щоб виникнення дефектів унеможлиблювалося на рівні самої системи.

Інтеграція у освітній процес ощадних інструментів Lean покликана подолати розрив між теорією та практикою. Впровадження методик відкриває вагомі перспективи:

1. *Зростання професійної впевненості*: щирий екологічний інтерес молоді переростає у глибоку компетентність, а здатність аргументувати ощадливі рішення стає їх конкурентною перевагою.

2. *Формування сталих екозвичок*: завдяки практичним Lean-методам дбайливе ставлення до ресурсів стає не епізодичним намаганням, а елементом щоденної професійної діяльності.

3. *Ринкова затребуваність*: випускник — це фахівець, здатний раціонально і сучасно організувати свій робочий простір. Прогнозується, що рівень стійких практичних еконавичок серед студентів зросте з нинішніх 20% до 50%.

Дослідження визначило межу між теоретичною обізнаністю молоді та її практичною готовністю. Озброюючи студентів дієвими практичними алгоритмами ощадного виробництва, створюється надійна опора для кар'єрного старту. Це раціональна і своєчасна відповідь на запит промисловості, що дозволяє підготувати затребуваного фахівця та «агента змін», який свідомо дбатиме про ресурси майбутнього України задля забезпечення сталого економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вумек Джеймс П., Джонс Даніел Т. Ощадливе виробництво. Як позбутися марнотратства і досягти процвітання вашої компанії. Київ: Наш Формат, 2017. 384 с.

2. Формування зелених навичок (green skills) у здобувачів освіти в освітньому середовищі закладу освіти: зб. наук. пр. / за ред. проф. М. П. Федоренка. Львів: НМЦ ПТО, 2025. 144

3. Сайтигалієв Р. М. Стратегія сталого розвитку та «зелена» економіка: інструменти впровадження в освітній простір. Київ: Академвидав, 2024. 215 с.

4. Лайкер Джефрі. Філософія Toyota: 14 принципів менеджменту провідної компанії світу. Київ: Наш Формат, 2017. 424 с.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ: РЕСУРСООЩАДНІСТЬ ЯК СТАНДАРТ ЯКОСТІ

Пономарьова Вікторія Володимирівна, директор ДНЗ «Харківський регіональний центр професійної освіти поліграфічних медіа технологій та машинобудування», кандидат педагогічних наук

Сучасна підготовка фахівців для поліграфічної галузі потребує поєднання інноваційних технологій, практичної професійної підготовки та ресурсоощадного підходу до організації виробничих процесів [6; 7]. Це зумовлено стрімкою цифровізацією поліграфічного виробництва, автоматизацією технологічних операцій і зростанням вимог до економічної ефективності та екологічної безпеки виробництва [3; 7].

Поліграфічна галузь належить до ресурсомістких сфер виробництва, у яких значну частку собівартості продукції становлять папір, друкарські фарби, хімічні матеріали та енергоресурси [6; 5]. Навіть незначні помилки під час налаштування друкарського обладнання можуть призводити до суттєвих матеріальних втрат. Саме тому ресурсоощадність сьогодні розглядається не як додатковий компонент професійної підготовки, а як один із ключових стандартів якості підготовки сучасного поліграфіста [1; 6; 10, С. 107–109].

У Державному навчальному закладі «Харківський регіональний центр професійної освіти поліграфічних медіатехнологій та машинобудування», що здійснює підготовку майбутніх операторів комп'ютерної верстки, дизайнерів, друкарів і палітурників, особлива увага приділяється формуванню навичок раціонального використання матеріалів, оптимізації технологічних процесів та мінімізації виробничих відходів. Освітній процес орієнтується на підготовку конкуренто-спроможного фахівця, здатного працювати в умовах сучасного цифрового виробництва.

Майбутні фахівці навчаються працювати в єдиному цифровому виробничому середовищі, де параметри друку формуються на етапі додрукарської підготовки та автоматично передаються на друкарське обладнання. Такий підхід забезпечує безперервний цифровий цикл — від прийому замовлення і комп'ютерної верстки до друку та післядрукарської обробки продукції.

Використання цифрових технологій сприяє скороченню часу приладки друкарських машин, зменшенню кількості пробних відбитків і раціональному використанню паперу та друкарських фарб. Автоматизований обмін даними між етапами виробництва підвищує точність налаштування обладнання та знижує обсяги технологічного браку.

Важливим елементом професійної підготовки є використання спеціалізованих комп'ютерних симуляторів для навчання роботі з офсетними та флексографічними друкарськими машинами. У віртуальному середовищі здобувачі освіти відпрацьовують навички налаштування друкарського процесу, виявлення дефектів друку, регулювання подачі фарби та контролю суміщення кольорів [9]. Завдяки цьому до роботи на реальному обладнанні допускаються здобувачі освіти, які вже володіють базовими практичними навичками, що сприяє зменшенню ризиків пошкодження обладнання та скороченню витрат матеріалів під час навчання.

Сучасна професійна підготовка поліграфістів передбачає формування не лише технологічних компетентностей, а й екологічно відповідального професійного мислення [3; 4]. Під час практичних занять здобувачі освіти навчаються раціонально використовувати папір, друкарські фарби, енергоресурси та виробничий час. В

освітній процес інтегруються принципи концепції Green Printing, що передбачає застосування ресурсозберігаючих технологій і зменшення негативного впливу поліграфічного виробництва на довкілля.

Особлива увага приділяється навчанню здобувачів освіти ефективному плануванню поліграфічного виробництва. Під час вивчення технологій верстки та додрукарської підготовки вони працюють із програмами автоматизованого спуску полос, аналізують вплив формату видання на кількість технологічних обрізків та навчаються оптимізувати використання друкарського аркуша. Такий підхід сприяє формуванню навичок економічно обґрунтованого планування виробничих процесів.

У процесі професійної підготовки здобувачі освіти також опановують принципи системи 5S, що базується на сортуванні, раціональній організації робочого простору, підтриманні чистоти, стандартизації та самодисципліні [1]. Використання елементів системи 5S сприяє формуванню виробничої культури, підвищенню безпеки праці та створенню впорядкованого освітньо-виробничого середовища.

Важливим складником ресурсощадного підходу є повторне використання придатних виробничих залишків і сортування відходів. Чисті обрізки паперу та картону, що утворюються під час друкарських і післядрукарських процесів, використовуються повторно у навчально-виробничій діяльності. Організація системи сортування матеріалів сприяє формуванню у здобувачів освіти культури раціонального використання ресурсів та екологічно відповідального ставлення до виробництва [4].

Під час професійної підготовки здобувачі освіти також ознайомлюються з сучасними екологічно орієнтованими матеріалами й технологіями. Зокрема, вивчаються особливості використання друкарських фарб на рослинній основі та технології безспиртового або малоспіртового зволоження в офсетному друці, що дає змогу зменшити використання шкідливих хімічних речовин і покращити умови праці.

Формування екологічної компетентності та дослідницьких навичок сприяє підвищенню інтересу здобувачів освіти до професії та науково-дослідницької діяльності. Участь студентів у конкурсах, дослідницьких проєктах та екологічних ініціативах підтверджує актуальність проблематики ресурсощадності й екологічної безпеки в сучасній поліграфії. Результативність такого підходу підтверджується участю здобувачів освіти у конкурсах і дослідницьких проєктах екологічного спрямування. Зокрема, студентка III курсу Аліса Горіславець стала призеркою конкурсу есе «Еколог — професія майбутнього» та переможницею I етапу конкурсу-захисту МАН із дослідженням впливу поліграфічного виробництва на екологію.

Сучасний ринок праці потребує фахівців поліграфічної галузі, здатних забезпечувати ефективне використання матеріалів, оптимізацію виробничих процесів і дотримання екологічних стандартів. Провідні поліграфічні підприємства дедалі активніше впроваджують принципи сталого розвитку, автоматизацію виробництва та екологічно відповідальні технології [3; 5; 7]. Тому професійна підготовка майбутніх поліграфістів має бути орієнтована на формування ресурсощадного мислення, технологічної грамотності та відповідального ставлення до виробничого середовища.

Отже, сучасна система підготовки фахівців поліграфічної галузі спрямована не лише на формування професійних знань і практичних умінь, а й на розвиток культури ресурсозбереження, екологічної відповідальності та здатності працювати відповідно до сучасних технологічних і виробничих вимог. Саме такий підхід забезпечує підготовку конкурентоспроможних фахівців для розвитку сучасної поліграфічної галузі України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бережливе виробництво (LeanProduction) в освітньому процесі закладів ПТО: методичні рекомендації / за ред. В. М. Кравченка. Київ : Інститут професійної освіти НАПН України, 2023. 118 с.
2. Величко О. М. Поліграфічне виробництво: технологія, обладнання, матеріали : навчальний посібник. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 456 с.
3. Концепція сталого розвитку та екологічної освіти в професійній підготовці фахівців Професійна освіта: методологія, теорія та технології. 2021. URL: <https://ivpz.khnu.km.ua/journal> (дата звернення 11.05.2026 р.)
4. Лук'янова Л. Б. Екологічна компетентність як складник професійної культури майбутнього фахівця. Професійна освіта: проблеми і перспективи. 2021. Вип. 20. С. 12–19.
5. Ресурсозбереження та екологізація виробничих процесів у поліграфії Технологія і техніка друкарства. КПП ім. Ігоря Сікорського. URL: <http://ttdruk.vpi.kpi.ua>
6. Ресурсоощадні технології у закладах професійної освіти: теорія та практика впровадження : монографія / О. І. Шаров та ін. Львів : Світ, 2023. 240 с.
7. Сучасні цифрові технології у поліграфії. Вісник Української академії друкарства. – 2022. URL: <http://visnyk.uad.lviv.ua> (дата звернення 11.05.2026)
8. Тимченко О. В., Ярема С. М. Основи поліграфічного виробництва : підручник. – Львів : Українська академія друкарства, 2019. – 312 с.
9. Чехман Я. І. Технологія офсетного друку : навчальний посібник. Львів : УАД, 2020. 248 с.
10. Яковишина Н. В. Формування ресурсоощадного мислення майбутніх кваліфікованих робітників засобами дуального навчання. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців. 2022. Вип. 63. С. 104–112. (Використано С. 107–109: критерії оцінки якості підготовки випускників через ощадливе використання сировини на підприємствах-партнерах).

РОЗВИТОК РЕСУРСООЩАДНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ВИРОБНИЦТВА

*Задорожна Оксана Олександрівна, викладач фізики
ДНЗ «Одеський Центр професійно-технічної освіти»*

Сучасне виробництво потребує фахівців, які не лише володіють професійними знаннями та практичними навичками, а й здатні раціонально використовувати ресурси: матеріали, енергію, воду, час та обладнання [1]. У зв'язку з цим одним із важливих завдань закладів професійної освіти є формування у студентів ресурсоощадної компетентності як складової професійної підготовки.

Ресурсоощадна компетентність передбачає усвідомлене ставлення до використання природних і виробничих ресурсів, уміння аналізувати виробничі процеси з позиції економії, зменшення відходів та оптимізації витрат. Вона включає знання принципів сталого розвитку, екологічної безпеки, енергоефективності та сучасних технологій ресурсозбереження.

У ДНЗ «Одеський центр професійно-технічної освіти» (далі ДНЗ «ОЦПТО») ефективний розвиток цієї компетентності реалізовується через:

- інтеграцію тем ресурсоощадності у професійно-теоретичну та професійно-практичну підготовку;
- використання STEM-методу й аналізу реальних виробничих ситуацій;
- впровадження проєктної діяльності, пов'язаної з пошуком шляхів економії ресурсів;
- моделювання виробничих процесів із визначенням ресурсних втрат;
- формування культури відповідального споживання в освітньому середовищі.

Особливу роль відіграє практичне навчання, під час якого студенти можуть відпрацьовувати навички ощадного використання матеріалів, правильної експлуатації обладнання, сортування відходів і планування робочого процесу.

Ресурсоощадність є складовою професійної компетентності, оскільки забезпечує здатність працівника раціонально використовувати матеріальні, енергетичні, часові та природні ресурси під час виконання професійних завдань. Вона сприяє підвищенню ефективності виробництва, зниженню витрат, зменшенню негативного впливу на довкілля та формуванню відповідального ставлення до ресурсів підприємства. Для сучасного фахівця ресурсоощадність проявляється у вмінні: економно використовувати сировину, матеріали та енергію; запобігати втратам і відходам; застосовувати сучасні ресурсоефективні технології; організовувати робочий процес з мінімальними витратами ресурсів; дотримуватися принципів сталого розвитку та екологічної відповідальності [2]. Тому формування ресурсоощадної поведінки є важливим напрямом підготовки студентів професійної освіти та невід'ємною складовою їхньої професійної компетентності.

Педагогічними умовами ефективного розвитку ресурсоощадної компетентності здобувачів професійної освіти є інтеграція принципів ресурсоощадності в зміст професійної підготовки, практична спрямованість навчання, використання інноваційних та інтерактивних методів, створення мотиваційного освітнього середовища, а також залучення студентів до розв'язання реальних виробничих завдань, що сприяють формуванню відповідального й раціонального ставлення до використання ресурсів.

Прикладом заходів, які сприяють формуванню та розвитку ресурсоощадної компетентності студентів ДНЗ «ОЦПТО» є участь у Всеукраїнських проєктах.

Так, у грудні 2025 року наші студенти брали участь у конкурсі відео робіт «Ми енергоефективні: профтех у дії» від Громадської спілки «Бізнес за партнерство». Вже два роки поспіль студенти ДНЗ «ОЦПТО» долучаються до участі у заходах з нагоди Всеукраїнського STEM-дня.

Важливим є те, що в закладі використовуються VR-тренажери, які відіграють важливу роль у формуванні ресурсоощадної компетентності студентів професійної освіти, оскільки дають змогу відпрацьовувати професійні навички у віртуальному середовищі без витрат реальних матеріалів, енергії та обладнання. Вони дозволяють моделювати виробничі ситуації, аналізувати наслідки нераціонального використання ресурсів, формувати навички прийняття ефективних рішень і безпечної роботи, а також багаторазово повторювати практичні дії без додаткових ресурсних витрат. Це сприяє розвитку відповідального ставлення до ресурсів та підготовці конкурентоспроможних фахівців, орієнтованих на принципи сталого розвитку.

Отже, ресурсоощадна компетентність є важливою складовою професійної підготовки сучасного фахівця, оскільки забезпечує раціональне використання ресурсів, підвищення ефективності праці та відповідальне ставлення до довкілля. Для України її розвиток має особливе значення в умовах відновлення економіки, енергетичних викликів і повоєнної відбудови, адже сприяє збереженню ресурсів, підвищенню конкурентоспроможності виробництва та сталому розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Освіта.ua. Партнерство, яке працює: як бізнес і освіта створюють сучасну профосвіту. Освіта.UA. URL: <https://osvita.ua/prof-tech-osvita/96221/> (дата звернення: 06.05.2026).

2. Електронний архів Чернігівської політехніки: Головна. URL: <https://ir.stu.cn.ua/server/api/core/bitstreams/b9ea00f7-44b0-41a8-9aee-17a1bda26b8c/content> (дата звернення: 06.05.2026).

ЕКОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ У ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ АГРОПРОМИСЛОВОГО НАПРЯМУ: ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ МОНІТОРИНГУ

*Пульбер Алла Іванівна, заступник директора з навчально-виховної роботи
Сокирянського вищого професійного училища, Чернівецька область*

Сьогодні аграрна галузь стрімко змінюється. Сучасне сільське господарство вже неможливо уявити без цифрових технологій, GPS-навігації, автоматизованих систем контролю та екологічного моніторингу. Саме тому перед закладами професійної освіти постає важливе завдання — не лише навчити здобувачів освіти працювати з технікою, а й сформувані екологічне мислення, відповідальне ставлення до природних ресурсів та вміння використовувати цифрові інструменти для зменшення негативного впливу на довкілля [4].

На прикладі Сокирянського вищого професійного училища можна побачити, як поступово поєднуються професійна підготовка та сучасні екологічні підходи. У закладі здійснюється підготовка майбутніх трактористів-машиністів, водіїв, слюсарів-ремонтників — фахівців, які у своїй майбутній діяльності безпосередньо працюватимуть із технікою, паливом, ґрунтами та ресурсами. Саме від їхніх професійних навичок залежить не лише ефективність роботи, а й екологічна безпека виробництва.

Одним із важливих напрямів сучасної підготовки є використання цифрових інструментів моніторингу. Сьогодні навіть звичайний трактор оснащується GPS-системами, датчиками контролю витрати пального, автоматизованими системами навігації та програмами аналізу роботи техніки. Завдяки цьому можна значно зменшити перевитрати пального, уникнути зайвого ущільнення ґрунту, оптимізувати маршрути руху техніки та скоротити викиди шкідливих речовин у повітря.

У процесі навчання здобувачі освіти Сокирянського ВПУ знайомляться з принципами роботи сучасної сільськогосподарської техніки, вивчають основи енергозбереження, екологічної безпеки та раціонального використання ресурсів. Під час уроків виробничого навчання та виробничої практики акцентується увага не лише на технічному виконанні роботи, а й на тому, як ця робота впливає на навколишнє середовище.

Наприклад, використання систем GPS-моніторингу дозволяє контролювати точність обробки земельних ділянок та допомагає уникати повторного проходження техніки по одній і тій самій території. Це сприяє скороченню витрат пального, зменшенню ущільнення ґрунту та підвищенню продуктивності праці [5; 7].

Геоінформаційні системи (QGIS, ArcGIS) забезпечують картографування агроєкосистем, аналіз просторових даних та прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо землекористування [7]. Сучасні ГІС-технології та цифрові платформи моніторингу відіграють ключову роль у модернізації аграрного виробництва. По одному й тому самому місцю, що зменшує витрати пального та зберігає структуру ґрунту. Для майбутніх трактористів це вже не просто додаткова навичка, а необхідна складова сучасної професійної компетентності.

Не менш важливими є цифрові системи контролю технічного стану машин. Своєчасне виявлення несправностей допомагає запобігти надмірним викидам вихлопних газів, витоку мастил чи пального. Таким чином, цифрові технології стають інструментом не лише економії, а й екологічного захисту, що позитивно впливає на стан навколишнього середовища [4; 8].

Сьогодні роботодавцю вже недостатньо працівника, який лише вміє керувати трактором чи автомобілем. Сучасний аграрний сектор потребує фахівців нового покоління — тих, хто вміє працювати з цифровими системами, аналізувати показники роботи техніки, використовувати електронні карти полів, GPS-моніторинг, датчики контролю витрати пального та системи точного землеробства [1; 5], аналізувати дані та приймати екологічно відповідальні рішення. Використання сучасних цифрових інструментів моніторингу дозволяє не лише навчити студентів ефективно господарювати, а й мінімізувати антропогенне навантаження на довкілля.

Під час гурткової роботи здобувачі освіти нашого закладу знайомляться з можливостями використання платформ EcoSystem та EcoZahroza, геоінформаційних систем QGIS і ArcGIS, сенсорних технологій моніторингу вологості ґрунту та мікроклімату, а також інтерактивних освітніх ресурсів H5P [7; 8].

Основними напрямками застосування цифрових інструментів у підготовці майбутніх фахівців агропромислового напрямку є:

- точне землеробство із використанням IoT-технологій, автоматизованих систем та безпілотних літальних апаратів для оптимізації внесення добрив і засобів захисту рослин [5];

- екологічний моніторинг у режимі реального часу за допомогою сенсорів і мобільних додатків для контролю якості повітря, води та ґрунту [8];

- моделювання екологічних процесів та прогнозування ризиків із застосуванням цифрових платформ аналізу даних [8].

Використання цифрових технологій в освітньому процесі забезпечує високий рівень інтерактивності, дозволяє моделювати реальні виробничі ситуації та формує практичні навички роботи з сучасними інформаційними системами [1; 6]. Крім того, цифрові інструменти сприяють розвитку екологічної культури, критичного мислення та відповідального ставлення до природних ресурсів.

Цифрові інструменти не замінюють викладача, а доповнюють освітній процес, роблячи його більш гнучким, практичним та орієнтованим на сталий розвиток.

У Сокирянському ВПУ значна увага приділяється формуванню відповідального ставлення до природи через участь студентів в екологічних акціях, виховних заходах, проектах із благоустрою та озеленення територій. Це допомагає майбутнім фахівцям усвідомити, що сучасний професіонал повинен бути не лише компетентним працівником, а й відповідальним громадянином.

Разом із тим залишаються певні виклики, пов'язані з необхідністю оновлення матеріально-технічної бази, модернізації навчальних програм та підвищення цифрової компетентності педагогічних працівників [6]. Проте професійна освіта має значний потенціал для розвитку екологічно орієнтованого навчання, що відповідає сучасним потребам аграрного сектору.

Проте навіть за наявних умов професійна освіта має великий потенціал для розвитку екологічно орієнтованого навчання. Адже саме сьогодні формується нове покоління фахівців агропромислової галузі — свідомих, компетентних, технологічно грамотних і відповідальних перед суспільством та природою.

Отже, використання цифрових інструментів моніторингу у підготовці здобувачів освіти агропромислового напрямку є не лише сучасною тенденцією, а й необхідною умовою забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва. Поєднання професійної підготовки, цифрових технологій та екологічної освіти сприяє формуванню компетентних, відповідальних і конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно працювати в умовах цифрової трансформації аграрної галузі [1; 5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В. Ю. Цифрова трансформація освіти і науки: теорія та практика. – Київ : Інститут цифровізації освіти НАПН України, 2023. 312 с.
2. Войтюк В. Д., Ковальчук В. І. Інформаційно-комунікаційні технології в аграрній освіті : навчальний посібник. – Київ : Аграрна освіта, 2021. 248 с.
3. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 № 1264-ХІІ (зі змінами).
4. Ладиченко В. В., Шемшученко Ю. С. Екологічна безпека аграрного виробництва : монографія. – Київ : Юридична думка, 2020. 356 с.
5. Морозов О. В., Бендера І. М. Точне землеробство та цифрові технології в аграрному секторі : навчальний посібник. – Тернопіль : ТНПУ, 2022. 278 с.
6. Осадчий В. В., Спірін О. М. Цифрові технології у професійній освіті: сучасні тенденції та перспективи розвитку. // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2023. – Т. 94, № 2. С. 15–29.
7. Практичне використання ГІС-технологій у сільському господарстві : навчально-методичний посібник / за ред. О. П. Канаша. – Київ : НУБіП України, 2021. 186 с.
8. Сучасні технології моніторингу стану агроєкосистем : монографія / за ред. П. В. Писаренка. – Полтава : ПДАУ, 2022. 324 с.

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ОЩАДНОГО ВИРОБНИЦТВА У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ СПЕЦІАЛІСТІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Святський Олександр Миколайович, викладач професійно-теоретичної підготовки ДПТНЗ «Сумське вище професійне училище будівництва і дизайну»

Сучасний етап розвитку будівельного сектору України, зумовлений потребою масштабного відновлення інфраструктури та переходу до зеленої економіки, висуває жорсткі вимоги до компетенцій випускників закладів професійної освіти. Робота в нових реаліях вимагає від робітника не лише високої кваліфікації, а й володіння принципами енергоефективності, ресурсозбереження та ощадного виробництва (Leanproduction). Головне завдання професійної освіти сьогодні — сформувати у здобувачів новий професійний світогляд, орієнтований на повне усунення втрат матеріалів, часу та енергії безпосередньо під час технологічного процесу.

У комунальному закладі Сумської обласної ради «Сумське вище професійне училище будівництва і дизайну» принцип ощадного виробництва є одним із пріоритетних напрямів розвитку освітнього процесу.

Основною метою є підготовка конкурентоспроможних робітників будівельної галузі, здатних ефективно працювати в умовах сучасного виробництва, застосовувати енергоефективні технології та брати участь у реалізації проєктів сталого розвитку.

Особлива увага приділяється інтеграції питань енергоефективності в освітні програми. Здобувачі освіти вивчають сучасні технології утеплення будівель, принципи термомодернізації, особливості використання енергоощадних будівельних матеріалів, методи скорочення тепловтрат та способи підвищення енергетичної ефективності будівель і споруд. Такий підхід сприяє формуванню професійних компетентностей, які відповідають сучасним вимогам роботодавців та європейським стандартам професійної освіти.

Важливу роль у модернізації освітнього процесу відіграє участь закладу освіти у міжнародних проєктах та програмах технічної допомоги. Зокрема, у межах проєкту «FUTURE PROFI» за підтримки Німецького товариства міжнародного

співробітництва (GIZ) було впроваджено низку короткострокових освітніх програм, спрямованих на розвиток компетентностей у сфері енергоефективності.

Навчання за програмами «Передові системи термомодернізації будівель і споруд», «Ізолювальник із термоізоляції», «Монтажник віконних і дверних конструкцій», «Покрівельник плоских покрівель» сприяє підготовці фахівців, здатних працювати відповідно до сучасних вимог енергозбереження.

Одним із найбільш перспективних напрямів сучасного будівництва є розвиток альтернативної енергетики. В умовах енергетичних викликів та необхідності зменшення залежності від традиційних джерел енергії особливої актуальності набуває використання сонячних фотоелектричних систем. Саме тому у закладі освіти було започатковано факультатив «Встановлення сонячних фотоелектричних систем», який став важливим елементом формування професійних компетентностей майбутніх робітників.

Факультатив сприяє формуванню професійних компетентностей, серед яких:

- уміння працювати з сучасними енергозберігаючими технологіями;
- навички монтажу та технічного обслуговування сонячних фотоелектричних систем;
- розуміння принципів раціонального використання енергетичних ресурсів;
- дотримання вимог екологічної безпеки;
- здатність впроваджувати інноваційні рішення у професійній діяльності.

Важливим практичним результатом впровадження принципів ощадного виробництва стало залучення закладу освіти до проєкту EMPOWER за підтримки Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ). Реалізація проєкту передбачає встановлення сонячної електростанції потужністю 61,4 кВт, що забезпечить автономне енергопостачання навчального корпусу та гуртожитку. Такий об'єкт стане не лише джерелом відновлюваної енергії, а й сучасною навчально-практичною базою для підготовки майбутніх фахівців.

Досвід закладу свідчить, що впровадження принципів ощадного виробництва сприяє підвищенню якості професійної освіти, формуванню екологічної свідомості здобувачів освіти та розвитку компетентностей, затребуваних сучасним ринком праці.

Отже, впровадження принципів ощадного виробництва та енергоефективності у професійну підготовку фахівців будівельної галузі є важливою умовою підготовки конкурентоспроможних фахівців. Використання сучасних освітніх технологій, практико орієнтованого навчання та участь у міжнародних проєктах забезпечують формування професійних компетентностей, необхідних для роботи в умовах розвитку зеленої економіки та відновлення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вумек Дж. Ощадливе виробництво. Х. 2018. 448 с.
2. Загорудько В. Л. Впровадження ощадливого виробництва на підприємствах України. Економіка та управління підприємствами. 2017. № 9. С. 92–96.
3. Капінос Г., Ларіонова К. Теоретико-методичні засади реалізації концепції ощадливого виробництва в практиці діяльності промислових підприємств. Modeling the Development of the Economic Systems. 2022. 2. С. 173–181. URL: <https://mdes.khmnmu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/73> (дата звернення 16.05.2026).

ТЕХНОЛОГІЇ УТЕПЛЕННЯ БУДІВЕЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ

*Соболева Валентина Миколаївна, майстер виробничого навчання ДНЗ
«Богуславський центр професійно-технічної освіти», Київська область*

Нині тема енергоефективності вже давно вийшла за межі простої економії ресурсів. Для будівельної галузі це питання стійкості, конкурентоспроможності, енергетичної безпеки та якості життя людей. За різними оцінками, будівлі споживають близько 40% усієї енергії. Водночас значна частина тепловтрат виникає через застарілі конструкції, неефективне утеплення або відсутність системного контролю за споживанням ресурсів.

Енергоефективність — це не теорія, це необхідність, саме тому для формування ресурсоощадних навичок у студентів наші майстри виробничого навчання успішно пройшли навчання та підвищили кваліфікацію за програмою «Передові системи термомодернізації будівель і споруд» та інтегрували в освітню програму предмет «Сучасні системи термомодернізації будівель і споруд», на якому студенти дізнаються про основи енергоефективності; методи зменшення тепловтрат; сучасні утеплювальні системи.

Одним із найефективніших способів зменшення енергоспоживання є утеплення будівель сучасними теплоізоляційними матеріалами. Найпоширенішими матеріалами залишаються мінеральна вата та пінополістирол, або пінопласт.

Наприклад, мінеральна вата має низку важливих переваг: високу паропроникність, хорошу звукоізоляцію, стійкість до високих температур та пожежну безпеку. Саме тому мінвата часто використовується у багатопверховому будівництві, комерційних об'єктах та громадських будівлях.

Пінополістирол, у свою чергу, приваблює доступною вартістю, малою вагою та хорошими теплоізоляційними характеристиками. Він активно застосовується у житловому секторі та громадських будівлях. Саме цим матеріалом студентами та майстрами було утеплено перехід навчального корпусу.

Проте сьогодні ринок утеплення активно розвивається і, поряд із традиційними рішеннями, з'являються нові технології.

Одним із цікавих напрямів є сучасні композитні або енергоефективні панельні системи, зокрема так звані роял-панелі, з якими ознайомилися наші студенти під час проходження виробничої практики.

Такі рішення дозволяють поєднати теплоізоляцію, конструктивну міцність та швидкість монтажу. Завдяки поєднанню утеплення та облицювання в одному матеріалі роял-панелі дозволяють значно скоротити час виконання робіт і підвищити енергоефективність будівлі. Особливо актуальними такі технології стають у контексті швидкого відновлення житла та модульного будівництва.

Ще один важливий тренд — екологічні утеплювачі. Нині дедалі більше уваги приділяється природним матеріалам, зокрема конопляному утепленню.

Конопляна теплоізоляція — це приклад того, як будівництво рухається до принципів сталого розвитку та екологічної відповідальності.

Технології такого утеплення нам пропонує фірма «Hempire Mix», суть її полягає у тому, щоб виготовити утеплюючий матеріал на основі костриці конопель та встановити його навколо каркаса будівлі. Особливість «Hempire Mix» — його простота та екологічність. Особливість «Hempire Mix» — його простота та екологічність; утеплювач виготовляється з 3 компонентів: конопляна костриця (внутрішня частина стебла промислової коноплі, що залишається після відділення волокон), в'язуче «П'ятий Елемент» (авторська розробка компанії Hempire, 100%

натуральне в'яжуче на основі вапна без додавання піску чи цементу) та вода. Матеріал одразу приймає задану форму та швидко набирає міцності, поглинаючи вуглекислий газ. З часом «Hempire Mix» перетворюється в легкий камінь з мікро- та макropористою структурою, який має вражаючі технічні показники.

З цією технологією майстри виробничого навчання ознайомилися під час майстер-класу від Сергія Бойка, який є бізнес-партнером фірми «Hempire Mix» та має будинок у місті Києві, побудований проектом компанії.

Також сьогодні хочу розповісти про будинок на Богуславщині, розташований у селищі Розкопанці, господарем якого є Микола Луб'яний.

Будинок дерев'яний, має форму купола та утеплений поліуретаном. Поліуретанове утеплення добре зберігає тепло взимку та прохолоду влітку. Матеріал щільно заповнює всі щілини, тому в будинку немає протягів і втрат тепла.

Однією з головних переваг такого утеплення є економія енергії та коштів на опалення. Поліуретан не боїться вологи, не гниє та має довгий термін служби. Також він легкий, тому не створює великого навантаження на дерев'яні стіни.

Всередині будинок обшитий дерев'яною вагонкою з сосни, що надає природний вигляд, добре регулює вологість, забезпечує гарну теплоізоляцію та звукоізоляцію. Вона екологічна і має приємний аромат, що створює комфортну атмосферу в будинку.

Зовні будинок оздоблений бітумною (м'якою) черепицею. Вона є ідеальним рішенням для дахів будь-якої складності, забезпечуючи максимальну гідроізоляцію, шумопоглинання та довговічність.

Отже, сучасні технології утеплення будівель відіграють важливу роль у збереженні енергоресурсів, підвищенні комфорту та захисті навколишнього середовища. Використання енергоефективних і екологічних матеріалів допомагає створювати сучасне ресурсоощадне суспільство та підвищувати якість життя людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Екологічні будівельні матеріали та сталий розвиток : монографія /Л. О. Коваленко, Н. В. Петренко. – Київ : Ліра-К, 2021. 276 с.
2. Офіційний сайт компанії Hempire. Матеріали та технології конопляного будівництва. URL: <https://www.hempire.com.ua/hempcrete/> (дата звернення 11.05.2026).
3. Офіційний сайт компанії RoyalFacade. Матеріали та технології компанії. URL: https://royalfasade.ua/?utm_source=google&utm_medium=pmax&utm_campaign=PMax_Shopping&utm_term&utm_content&gad_source=1&gad_campaignid= (дата звернення 11.05.2026).
4. Передові системи термомодернізації будівель і споруд з проф. «Монтажник систем утеплення будівель» : навч. посіб. / Надія Іволжатова, Тетяна Дрімко, Тарас Холеван та ін. Київ : Видав. дім «Гельветика», 2020. 116 с.
5. Савйовський В.В. Термомодернізація будівель: навч. посіб. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 278 с.

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ У ЧАСИ ВИКЛИКІВ: ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ МОНІТОРИНГУ ТА УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ

Оніщенко Тетяна Володимирівна, викладач фізики ДНЗ «Одеський професійний ліцей сфери послуг Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського»

Сучасні реалії в Україні перетворили енергоефективність із питання екологічної відповідальності чи оптимізації витрат на стратегічний чинник виживання, безпеки та національної стійкості [1]. В умовах дефіциту генеруючих потужностей та постійних загроз інфраструктурі, класичні підходи до енергозбереження втрачають дієвість. Традиційне пасивне спостереження замінюється концепцією інтелектуального управління в реальному часі.

Управління будь-яким процесом потребує точних вимірювань. Проте довготривала практика збору даних — зокрема, ручне фіксування показників лічильників у журналах раз на місяць — продемонструвала свою неефективність. Такі методи лише констатують історію витрат і фінансових збитків, але не запобігають їм. Наприклад, аварійний витік води або розгерметизація теплотраси на території закладу освіти в п'ятницю ввечері за відсутності автоматизованого контролю будуть виявлені лише в понеділок або під час отримання рахунку від постачальника. Цифровізація переводить сектор енергоменеджменту в проактивний режим: виявлення аномалій та реакція на них відбуваються миттєво [2].

Фундаментом сучасних систем енергетичного менеджменту (EMS) є технології Інтернету речей (IoT) та концепція інтелектуальних енергосистем (Smart Grids). Сучасні смарт-лічильники інтегруються в будівлі безпосередньо через аналогово-цифрові перетворювачі (АЦП) та передають дані через програмні інтерфейси (API) у хмарні сховища без залучення людського фактора [3].

Завдяки архітектурі хмарних рішень програмне забезпечення формує детальний «профіль навантаження» об'єкта. Алгоритми здатні самостійно фіксувати нетипові сплески енергоспоживання у нічні години чи вихідні дні, коли будівлі закладу не експлуатуються. Це дає чіткі індикатори для оперативного енергоаудиту (наприклад, виявлення залишених увімкненими систем примусової вентиляції, комп'ютерних класів чи бойлерів) [4].

Централізація даних реалізується через інтелектуальні дашборди будівель (Building Energy Management Systems — BEMS). Вони зводять показники споживання тепла, води, газу та електроенергії в єдиний інтерфейс і миттєво надсилають сповіщення відповідальним інженерам через месенджери у разі відхилення параметрів від норми. Більше того, автоматизовані системи погодозалежного регулювання самостійно коригують роботу теплопунктів відповідно до температури зовнішнього середовища [5].

Для системи професійної освіти цифрові інструменти енергоменеджменту мають подвійне значення:

1. *економіко-інфраструктурне значення*. Заклади професійної освіти є балансоутримувачами значних площ (навчальні корпуси, виробничі майстерні, гуртожитки). Впровадження оперативного щоденного онлайн-моніторингу дозволяє досягти від 10% до 20% економії паливно-енергетичних ресурсів суто завдяки усуненню пасивних втрат та оптимізації внутрішньої дисципліни, без залучення високих капітальних інвестицій [6]. Разом із цим інтеграція датчиків CO₂ та температури дає змогу дотримуватися жорстких санітарних норм, що напряду впливає на когнітивні спроможності та успішність здобувачів освіти;

2. *навчально-методичне значення*. Наша головна місія — підготовка майбутніх кваліфікованих робітників, здатних руками розбудовувати ресурсоощадне суспільство. Сучасний робітник (електрик, сантехнік, швачка чи перукар) повинен володіти цифровими навичками: розуміти принципи роботи частотних регуляторів, програмувати контролери, аналізувати показники цифрових панелей та орієнтуватися в базових алгоритмах енергоаудиту [7].

Долучившись до Всеукраїнського проєкту «Ми енергоефективні: профтех у дії», наш ліцей трансформував теоретичні знання студентів у прикладні кроки. Комплексний внутрішній енергоаудит показав, що до 70% комунальних рахунків закладу освіти формують саме активні витрати виробничих майстерень, де безперервно працює енергоємне обладнання. Впроваджені заходи охопили ключові вектори підготовки кваліфікованих робітників.

Отже, цифрові інструменти енергомоніторингу у часи криз перетворилися на безальтернативний інструмент забезпечення життєдіяльності та сталого розвитку освітнього середовища. Вони гарантують прозорість процесів там, де раніше існувала невизначеність, і точність управління там, де існував високий ризик аварійності.

Проте самі по собі технології є лише половиною успіху. Головне завдання педагогічної спільноти системи професійної освіти — інтегрувати ці цифрові рішення у щоденний освітній процес, формуючи нове покоління робітників із природною цифровою грамотністю та «зеленим» мисленням. Наші випускники стають не просто виконавцями технічних завдань, а безпосередніми амбасадорами та будівельниками енергетичного щита України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про енергетичну ефективність» № 1818-IX. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20> (дата звернення 18.05.2026).
2. Самойленко В. В., Малярєнко В. А. *Цифрові технології в енергетичному менеджменті будівель: IoT, BEMS та III*. Харків: Фоліо, 2024. 245 с.
3. European Commission. *Digitalisation of the energy system: European Green Deal*. Brussels, Європейська Комісія. Цифровізація енергетичної системи: Європейська зелена угода. Брюссель 2022. URL: https://ec.europa.eu/energy/topics/technology-and-innovation/digitalisation-energy-system_en (дата звернення 18.05.2026).
4. IoT Solutions World Congress 2025. *Industrial IoT and Energy Management Trends in Post-War Recovery*. Barcelona, Всесвітній конгрес рішень Інтернету речей. Тенденції промислового Інтернету речей та управління енергією в період післявоєнного відновлення. Барселона 2025. р. 112–118.
5. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. *Методичні рекомендації щодо впровадження систем енергетичного менеджменту в бюджетних установах*. Київ, 2023. 84 с.
6. Праховник А. В. *Енергетичний менеджмент в закладах освіти: від моніторингу до енергонезалежності*. Київ: Освіта України, 2021. 192 с.
7. Міністерство освіти і науки України. *Концепція розвитку професійної (професійно-технічної) освіти в Україні до 2027 року*. URL: <https://mon.gov.ua/> (дата звернення 16.05.2026).

ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕЛЕНИХ НАВИЧОК НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Кяпп Ольга Сергіївна, викладач іноземної мови ДНЗ «Богуславський Центр професійно-технічної освіти», Київська область

У сучасних умовах глобалізації, стрімкого розвитку транспортної галузі та переходу суспільства до принципів сталого розвитку зростає потреба у фахівцях, здатних ефективно працювати у міжнародному професійному середовищі та відповідально ставитися до екологічних викликів сучасності. Саме тому особливої актуальності набуває формування зелених навичок як невід'ємної складової професійної компетентності майбутніх водіїв та слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів [7, с.15–18].

Оволодіння іноземною мовою за професійним спрямуванням сьогодні є не лише додатковою перевагою, а й необхідною умовою професійного розвитку сучасного фахівця. Інтеграція професійно орієнтованої англійської мови у систему підготовки майбутніх працівників автотранспортної галузі сприяє не лише підвищенню їхньої конкурентоспроможності на ринку праці, а й відкриває доступ до

міжнародних екологічних стандартів, сучасної технічної документації, новітніх енергоощадних технологій та світового досвіду екологічно безпечного обслуговування транспорту.

Сучасна професійна освіта орієнтується не лише на засвоєння знань, а передусім на формування здатності застосовувати їх у практичній діяльності. У цьому контексті компетентнісний підхід є основою викладання англійської мови для майбутніх фахівців автотранспортної галузі. Важливого значення набуває розвиток зелених навичок під час вивчення іноземної мови, зокрема формування екологічної свідомості, відповідального ставлення до використання ресурсів, розуміння принципів сталого розвитку та вміння застосовувати екологічно доцільні рішення у професійній діяльності [8, с.41].

Особлива увага приділяється формуванню комунікативної компетентності та розвитку вмінь спілкуватися англійською мовою у типових професійних ситуаціях, пов'язаних із сучасними екологічними технологіями, безпечним використанням матеріалів, енергоефективністю транспорту та дотриманням міжнародних екологічних стандартів [1, с. 54].

Типові професійні ситуації, в яких викладач із студентами використовує діалоги, рольові ігри, моделювання реальних виробничих ситуацій. Це обговорення технічних несправностей, взаємодія з клієнтами та колегами, спілкування з диспетчерами, дії у надзвичайних ситуаціях.

Важливою складовою є формування активного професійного лексичного запасу. Навчальний матеріал добирається з урахуванням реальних потреб студентів і включає термінологію, пов'язану з: будовою автомобіля; технічним обслуговуванням; інструментами; правилами дорожнього руху; безпекою праці; технічною документацією. Такий підхід забезпечує практичну спрямованість навчання [2, с. 67].

Важливим аспектом є врахування культурних особливостей іншомовної комунікації. Майбутні фахівці повинні володіти основами професійного етикету, знати правила ввічливого звертання та особливості поведінки у міжнародному середовищі. Це сприяє ефективній взаємодії та запобігає комунікативним бар'єрам.

Навчання будується на виконанні практичних завдань, а саме: робота з інструкціями та технічною документацією; аналіз схем і дорожніх знаків; заповнення форм і звітів. Саме це дозволяє сформувати готовність до використання мовних знань у реальних виробничих умовах.

Розглянемо методи формування іншомовної професійної комунікації. Ефективність навчання забезпечується використанням сучасних методів, як: рольові ігри; професійні діалоги; робота з автентичними матеріалами; переклад технічних інструкцій; ситуативні вправи.

Такі методи наближають освітній процес до реальної професійної діяльності та сприяють формуванню впевненості у спілкуванні [3, с. 18].

Зміст навчання охоплює ключові тематичні блоки:

1. Я і моя професія (My future profession, duties and responsibilities)
→ формування вміння презентувати себе та свою професію;
2. Транспортні засоби (Types of vehicles, Parts of a car)
→ засвоєння назв основних частин автомобіля та їх функцій;
3. Надзвичайні ситуації (Road Accidents, Emergency Situations)
→ розвиток навичок комунікації в екстрених умовах;
4. Професійне спілкування (Talking to a customer, Polite Requests)
→ формування культури ділового спілкування;
5. Ремонт автомобіля (Repair Works, Instructions)
→ розуміння базових технічних інструкцій [4, с.150].

Такий зміст забезпечує формування необхідного лексичного мінімуму для професійної діяльності.

Отже, інтеграція зелених навичок у процес професійної підготовки майбутніх водіїв та слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів є важливою умовою формування сучасного конкурентоспроможного фахівця [7, с. 55]. Поєднання професійно орієнтованого навчання англійської мови з принципами сталого розвитку сприяє не лише розвитку комунікативної компетентності, а й вихованню екологічної свідомості, відповідального ставлення до природних ресурсів та готовності впроваджувати енергоефективні рішення у професійній діяльності [8, с.66].

Вивчення англійської мови професійного спрямування відкриває здобувачам освіти доступ до міжнародного досвіду, сучасних екологічних стандартів, інноваційних технологій обслуговування транспорту та новітніх підходів до енергоощадності й безпеки праці [4, с. 165]. Формування зелених навичок під час освітнього процесу допомагає майбутнім фахівцям усвідомити важливість раціонального використання енергоресурсів, зменшення негативного впливу транспорту на довкілля та дотримання екологічних норм у професійній діяльності [7, с. 71].

Таким чином, сучасний урок англійської мови у закладах професійної освіти стає не лише засобом формування мовних умінь, а й ефективним інструментом розвитку екологічної культури, професійної мобільності та готовності майбутніх спеціалістів працювати відповідно до вимог сталого розвитку й міжнародних стандартів [1, с. 118].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи. Київ : Освіта, 2015. 112 с.
3. Hutchinson T. English for Specific Purposes: A Learning-Centred Approach / T. Hutchinson, A. Waters. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 183 p.
4. Dudley-Evans T. Developments in English for Specific Purposes: A Multi-Disciplinary Approach / T. Dudley-Evans, M. J. St John. Cambridge : Cambridge University Press, 1998. 301 p.
5. Richards J. C. Communicative Language Teaching Today / J. C. Richards. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. 47 p.
6. Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 19.05.2026).
7. GreenComp: The European Sustainability Competence Framework. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2022. 84 p.
8. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. – Paris : UNESCO Publishing, 2017. 62 p.

КОРОТКОСТРОКОВА ПРОГРАМА З ЕКОДЕНІМУ ТА ПОШИТТЯ АДАПТОВАНОГО ОДЯГУ: ДОСВІД СПІВПРАЦІ З HELVETAS

*Докторович Валерія Миколаївна, доктор філософії (PhD),
заступник директора з навчально-виробничої роботи
ДПТНЗ «Сумське вище професійне училище будівництва і дизайну»*

Трансформація економіки відповідно до принципів сталого розвитку зумовлює необхідність формування у здобувачів освіти комплексу зелених навичок (green skills), які забезпечують ефективне використання ресурсів, екологічно відповідальне виробництво та впровадження інноваційних технологій [1, с. 15–18]. Професійна освіта відіграє ключову роль у підготовці фахівців для зеленої економіки та досягнення цілей сталого розвитку [2, с. 24].

Концепція циркулярної економіки передбачає максимально тривале використання ресурсів шляхом повторного використання, ремонту, відновлення та переробки матеріалів [3]. Одним із найбільш перспективних напрямів у швейній галузі є апсайклінг текстильних виробів, що дозволяє мінімізувати обсяги відходів та сприяє формуванню екологічно відповідальної поведінки майбутніх фахівців [4, с. 49–52].

У межах експериментального дослідження «Формування зелених навичок у здобувачів освіти в освітньому середовищі закладу освіти» в КЗ СОР «Сумське вище професійне училище будівництва і дизайну» було реалізовано короткострокову програму «EcoDenim: переробка джинсу та пошиття адаптивного одягу».

Програма впроваджувалася за підтримки Helvetas Swiss Intercooperation у межах проекту підтримки відновлення соціальної та фінансової стійкості громад, що постраждали від війни в Україні [5]. Основною ідеєю стало поєднання професійної підготовки майбутніх кравців із принципами сталого розвитку, циркулярної економіки та соціальної інклюзії.

Практична діяльність учасників передбачала використання вторинної текстильної сировини для створення нових виробів: брендovаних сумок, аксесуарів, дитячого та адаптивного одягу. Такий підхід забезпечив формування комплексу зелених навичок: ресурсозбереження, екологічного мислення, відповідального споживання та навичок сталого виробництва [1, с. 36–38; 4, с. 53].

Водночас здобувачі освіти набували підприємницьких компетентностей через створення власного продукту, його брендovання та просування. Поєднання екологічної, соціальної та економічної складових відповідає сучасним підходам до підготовки конкурентоспроможних фахівців для зеленої економіки [2, с. 41–43].

Важливим результатом реалізації короткострокової програми «EcoDenim: переробка джинсу та пошиття адаптивного одягу» стала участь у міжнародній виставці-ярмарку Artigianoin Fiera, яка відбулася в місті Мілан (Італія). Цей захід є однією з найбільших світових платформ для представлення ремісничої продукції, культурних традицій та інноваційних виробів малих підприємств і майстрів. Щороку виставка об'єднує тисячі ремісників із десятків країн світу та слугує майданчиком для міжнародного культурного й економічного обміну [6].

У межах виставки було представлено вироби, створені учасниками програми з переробленого джинсового текстилю. Особливу увагу відвідувачів привернула концепція бренду «Суми – незламні» та дизайнерська розробка «Суми-сумка», що поєднала ідеї екологічної відповідальності, соціальної підтримки та популяризації української ідентичності. Демонстрація виробів на міжнародному рівні стала підтвердженням того, що результати професійної підготовки здобувачів освіти можуть бути конкурентоспроможними не лише на національному, а й на європейському ринку.

Участь у виставці сприяла розвитку підприємницьких компетентностей учасників програми, формуванню навичок презентації власного продукту, комунікації з потенційними партнерами та замовниками, а також розширенню міжнародних контактів закладу освіти. Водночас представлення виробів, виготовлених із вторинної сировини, дозволило продемонструвати практичну реалізацію принципів циркулярної економіки та сталого виробництва, які є основою формування зелених навичок у сучасній професійній освіті.

Представлення виробів на виставці Artigianoin Fiera стало важливим етапом поширення результатів експериментального дослідження та підтвердило ефективність інтеграції екологічних, соціальних і підприємницьких компонентів у зміст короткострокових освітніх програм.

Отримані результати підтверджують, що інтеграція принципів сталого розвитку в професійну освіту сприяє формуванню екологічної культури, розвитку соціальної відповідальності та підвищенню конкурентоспроможності випускників на ринку праці [1, с. 58; 4, с. 56].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Pavlova M. *Green Skills and Green Jobs for Sustainable Development*. Dordrecht : Springer, 2017. 224 p.
2. UNESCO. *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*. Paris : UNESCO Publishing, 2017. 63 p.
3. UNESCO-UNEVOC. Skills for the Circular Economy. URL: <https://connect.unevoc.unesco.org/home/Skills+for+the+circular+economy> (дата звернення: 09.06.2026).
4. Nufus N., Irianti A. Development of a Model for Integrating Green Skills in the Vocational Fashion Design Curriculum to Support Employability in the Sustainable Fashion Industry. *Sosioedukasi*. 2025. Vol. 14(1). P. 45–57.
5. Helvetas Swiss Intercooperation. Supporting the Reconstruction of Communities Affected by War in Ukraine. URL: <https://www.helvetas.org/en/eastern-europe/ukraine/what-we-do/our-projects/supporting-the-reconstruction-of-communities%E2%80%99-in-Ukraine> (дата звернення: 09.06.2026).
6. Artigiano in Fiera – International Craft Fair. URL: <https://www.madineurope.eu/en/events/artigiano-in-fiera-2025-international-craft-fair/> (дата звернення: 09.06.2026).

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВНИХ ЦИФРОВИХ ПРОЄКТІВ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ ДЛЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Луценко Вікторія Олександрівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу національно-патріотичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується суттєвими трансформаціями у сфері виховання молодого покоління. Повномасштабна війна стала не лише серйозним викликом для держави, а й потужним чинником переосмислення змісту патріотичного виховання учнівської молоді. Сьогодні особливого значення набуває формування особистості, здатної усвідомлювати свою відповідальність за майбутнє держави, брати активну участь у суспільному житті, підтримувати Збройні Сили України та долучатися до волонтерської діяльності.

Водночас сучасні діти та молодь є представниками цифрового покоління, для якого інформаційно-комунікаційні технології виступають природним середовищем соціалізації, навчання та комунікації. Саме тому ефективність виховної роботи значною мірою залежить від здатності педагогів використовувати цифрові інструменти, які відповідають інтересам, потребам та способу життя сучасних учнів.

Одним із перспективних напрямів виховної діяльності є розроблення та впровадження цифрових проєктів військово-патріотичного спрямування, інтегрованих із волонтерською діяльністю учнівської молоді.

Під виховним цифровим проєктом військово-патріотичного спрямування ми розуміємо інтегровану форму виховної діяльності, що поєднує цифрову творчість учнів, волонтерську практику та формування громадянсько-патріотичних цінностей.

Особливістю таких проєктів є поєднання трьох взаємопов'язаних складових: виховної, цифрової та волонтерської. Виховна складова забезпечує формування ціннісних орієнтацій особистості. Цифрова складова передбачає використання сучасних цифрових платформ, соціальних мереж, мультимедійних ресурсів, онлайн-сервісів та мобільних застосунків. Волонтерська складова створює умови для практичного застосування набутих знань і цінностей у реальній суспільно корисній діяльності.

Важливою особливістю виховних цифрових проєктів є їхня практична спрямованість. На відміну від традиційних виховних заходів, які часто обмежуються інформуванням або просвітницькою діяльністю, цифрові проєкти передбачають активну участь учнів у створенні власного цифрового контенту. Суттєвою перевагою цифрових проєктів є можливість охоплення широкої аудиторії. Створені учнями цифрові продукти можуть поширюватися через соціальні мережі, освітні платформи та інші інформаційні ресурси, що значно підсилює виховний вплив проєкту. Особливе значення у структурі таких проєктів має волонтерська діяльність. Саме вона забезпечує перехід від декларативного патріотизму до реальних громадянських дій, соціальної активності та готовності працювати на благо громади й держави.

На основі проведеного теоретичного аналізу нами визначено такі специфічні ознаки виховних цифрових проєктів військово-патріотичного спрямування: соціальна значущість результату, волонтерська спрямованість, цифрова взаємодія, практична громадянська активність та можливість масштабування проєктного продукту.

Серед можливих напрямів реалізації виховних цифрових проєктів військово-патріотичного спрямування можна виокремити створення цифрових архівів пам'яті про захисників України, організацію онлайн-кампаній підтримки військовослужбовців, проведення благодійних цифрових марафонів, розроблення інформаційних ресурсів про волонтерський рух, підготовку мультимедійних матеріалів про героїв сучасної України, створення інтерактивних карт пам'яті та цифрових музеїв. Важливою особливістю є використання принципу співтворчості. Учні виступають не пасивними виконавцями завдань, а рівноправними учасниками проєктної діяльності. Такий підхід сприяє розвитку суб'єктності особистості та формуванню відповідального ставлення до власної діяльності.

Реалізація виховних цифрових проєктів військово-патріотичного спрямування потребує дотримання низки педагогічних принципів. Насамперед це принцип національної спрямованості, який забезпечує формування української громадянської ідентичності та патріотизму. Важливим є принцип добровільності, що передбачає вільну участь молоді у проєктній та волонтерській діяльності. Не менш значущими виступають принципи активності, партнерства, практичної спрямованості, цифрової безпеки та соціальної відповідальності.

Особливу роль відіграє формування цифрової компетентності учасників проєктів. У процесі роботи учні навчаються критично оцінювати інформацію, протидіяти дезінформації, працювати з цифровими ресурсами, створювати якісний медіаконтент та дотримуватися правил безпечної поведінки в цифровому середовищі. У сучасних умовах інформаційної війни ці компетентності є важливою складовою громадянської стійкості особистості.

Практика свідчить, що участь у цифрових волонтерських проєктах сприяє формуванню в учнівської молоді низки важливих якостей: патріотизму, відповідальності, ініціативності, лідерства, комунікативності, здатності працювати в команді, готовності до соціальної взаємодії та громадянської активності. Водночас молодь набуває досвіду проєктної діяльності, цифрової творчості та суспільного

служіння. Важливим результатом реалізації таких проєктів є формування ціннісно-мотиваційної готовності молоді до участі у житті громади та держави.

Таким чином, виховні цифрові проєкти військово-патріотичного спрямування у волонтерській діяльності є ефективним інструментом сучасного виховання учнівської молоді. Їх особливість полягає в інтеграції цифрових технологій, військово-патріотичного виховання та волонтерської діяльності, що забезпечує комплексний розвиток особистості, формування патріотичних цінностей, громадянської активності та цифрової компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ ; Чернівці : Букрек, 2018. 320 с.
2. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті : навчальний посібник. Вінниця : Планер, 2020. 412 с.
3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 06.06.2026).
4. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України : затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 527. URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 06.06.2026).
5. Стратегія національно-патріотичного виховання на період до 2025 року : Указ Президента України від 18.05.2019 № 286/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019> (дата звернення: 06.06.2026).

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ СКРІЗЬ ПРИЗМУ РЕСУРСООЩАДНОСТІ

Ткаченко Ніна Григорівна, методист Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Харківській області, консультант підтеми прикладного наукового дослідження

Сучасний етап розвитку суспільства ставить перед системою професійної освіти комплексні, взаємопов'язані виклики. Глобальні кліматичні зміни, дефіцит енергоресурсів та перехід провідних економік світу до моделі сталого розвитку вимагають докорінної перебудови філософії підготовки майбутніх фахівців.

Довгий час у вітчизняній педагогічній практиці поняття «екологізація освіти» та «економічна ефективність» існували як паралельні, а подекуди й антагоністичні вектори. Екологічне виховання часто обмежувалося теоретичними лекціями про охорону природи, тоді як виробниче навчання фокусувалося виключно на швидкості та обсягах виконання технологічних операцій.

Справжня екологізація професійної освіти можлива лише через призму ресурсоощадності. Нам необхідно трансформувати абстрактне гасло «Бережіть природу!» у конкретну, вимірювану професійну компетенцію — «Працюй без втрат!». Такий підхід має два фундаментальні виміри: економічний та педагогічний.

У системі професійної освіти поняття *економічна ефективність* та *екологічна відповідальність* не просто перетинаються — вони створюють синергію. Ми не можемо навчити студента бути професіоналом, якщо він не вміє рахувати ресурси, і ми не можемо назвати його сучасним фахівцем, якщо його діяльність шкодить довкіллю.

Екологізація освіти сьогодні — це не лише лекції про захист природи. Це формування *ресурсоощадного мислення*, де кожен зекономлений грам сировини стає внеском і в прибуток підприємства, і в збереження планети.

Для роботодавця «екологічно свідомий працівник» — це насамперед фахівець, який не допускає браку. В ощадливому виробництві існує поняття «муда» — будь-яка діяльність, що споживає ресурси, але не створює цінності.

Поняття «муда» (японське слово, яке в концепції Бережливого виробництва означає будь-які втрати, тобто діяльність, що споживає ресурси, але не створює цінності) ідеально пов'язується з екологізацією професійної освіти.

Традиційно «муда» сприймається як суто економічний або виробничий термін. Проте, якщо ми подивимося на нього через призму педагогіки, стає зрозуміло: кожна виробнича втрата в майстерні має свою екологічну ціну.

Концепцію 7 класичних видів «муда» (втрат) можна інтегрувати в систему професійної освіти для формування екологічної свідомості студентів

1. Муда перевиробництва — надмірне використання ресурсів.

У виробництві це випуск продукції, на яку немає попиту. В освіті — друкування нікому не потрібних паперових звітів, рефератів чи конспектів, які після оцінювання одразу йдуть у смітник. Існує екологічний зв'язок — це знищені дерева, витрачена енергія на друк та хімікати. Вирішення проблеми: перехід на цифрові портфоліо, хмарні сервіси та онлайн-тестування. Студентів вчать: *«Не створюй цифрового чи паперового сміття, якщо в ньому немає реальної цінності»*, це Екологізація освіти.

2. Муда очікування — марна витрата енергії.

У виробництві може бути простій обладнання чи людей через затримку процесів. В освіті - верстати, печі чи комп'ютери в майстернях працюють у «холостому режимі», поки студенти чекають на вказівки майстра або чергу для виконання завдання. Все це призводить до марного випалювання кіловатів електроенергії, до збільшення викидів CO₂ теплоелектростанціями.

Екологізація: вирішення проблеми: чітке планування занять. Студенти вчаться вмикати обладнання строго перед роботою і вимикати одразу по завершенню (культура «вимкненої розетки»).

3. Муда транспортування — логістичний екологічний слід.

У виробництві: зайве переміщення матеріалів між цехами. В освіті: хаотичне розкидання сировини по майстерні, коли студент змушений ходити через увесь цех за деталями чи інструментом. Хоча в межах майстерні студент не палить паливо, зайве переміщення збільшує зношування інструментів, ризик їх пошкодження (перетворення на брак) та витрату робочого часу. Вирішення проблеми: організація простору за системою 5S (Сортування, Дотримання порядку, Чистота, Стандартизація, Вдосконалення), де все необхідне для конкретної операції лежить на відстані витягнутої руки.

4. Муда зайвої обробки — перевитрата матеріалів.

У виробництві: виконання операцій, які не потрібні замовнику (наприклад, занадто ретельне шліфування деталі, яка цього не потребує). В освіті: навчання застарілим, багатоетапним технологіям, які сучасна індустрія вже замінила на простіші та чистіші, що призводить до даремного використання абразивів, води, розчинників та енергії. Вирішення проблеми: оновлення навчальних програм під сучасні «чисті» технології.

5. Муда зайвих запасів — захаращення та псування.

У виробництві: складування сировини, яка лежить мертвим вантажем. В освіті: закупівля матеріалів для навчання (хімікатів, фарб, продуктів, металу) у надмірній кількості, через що частина з них втрачає термін придатності й викидається. Що призводить до перетворення корисних ресурсів на токсичні відходи через неправильне або занадто тривале зберігання.

Вирішення проблеми: навчання студентів логістичного принципу «точно в строк». Закупівля та підготовка сировини рівно в тій кількості, яка потрібна для конкретного заняття.

6. *Муді зайвих рухів — ергономіка та здоров'я людини.*

У виробництві: неефективна ергономіка робочого місця (робітник постійно нахиляється, тягнеться). В освіті: поняття екології включає й екологію людини — збереження її здоров'я та сил. Шум, погане світло, незручна поза студентів у майстерні — це втрата їхньої продуктивності. Швидка стомлюваність веде до неувважності, а неувважність — до браку та травматизму. Робочі місця у майстернях необхідно проєктувати з урахуванням екологічних та ергономічних стандартів (природне світло, правильна висота столів).

7. *Муді дефектів (Брак) — пряме нищення природи.*

У виробництві: випуск бракованої продукції, яку треба переробляти чи викидати. В освіті: студент поставився до роботи неувважно і зіпсував заготовку (пересолив страву, криво зварив шов, порвав тканину). Це найстрашніший вид втрат («муда») для екології. Матеріал, на видобуток і виготовлення якого планета витратила тисячі років (метал, нафта, дерево), миттєво перетворюється на сміття. Ми повинні навчити розраховувати «екологічну ціну браку». Перед початком роботи студент має усвідомити: якщо він помилиться, він знищить працю інших людей та ресурси природи.

Коли ми вчимо студентів бачити «муду» (втрати) у своїй професійній діяльності, ми автоматично включаємо в них екологічне мислення. Бо усунути втрати — це означає заощадити гроші роботодавця та зберегти ресурси планети.

Таким чином, ощадливе управління (Lean-менеджмент) стає практичним інструментом екологізації освіти, перетворюючи абстрактне гасло «Бережіть природу!» на конкретну професійну навичку: «Працюй без втрат!».

Педагогічна місія ресурсоощадного підходу полягає в переході від зовнішнього примусу («мене змушують економити») до внутрішньої культури («я не можу працювати інакше»). Ми маємо сформулювати в студентів екологію свідомості через набуття зелених навичок (green skills).

Педагогіка ресурсоощадності полягає в тому, щоб зробити екологічну поведінку професійною звичкою. Ми формуємо культуру, де бути марнотратним — означає бути некомпетентним.

Методика 5S у майстернях це не просто прибирання. Коли студент знає, що кожен інструмент має своє місце, він не витрачає час (ресурс) на пошуки та не псує обладнання через неправильне зберігання.

Використання на уроках кейс-методу «Аналіз браку» призводить не лише до аналізу оцінки, а й визначення «екологічної ціни» помилки. Якщо студент-кухар пересолив страву, ми обговорюємо: скільки літрів води, кіловат електроенергії та праці людей було витрачено даремно. Це пробуджує відповідальність, яку не дасть жоден підручник.

Інноваційний підхід до підготовки фахівців неможливий без цифрових рішень. Впровадження QR-кодів на обладнанні замість паперових папок дозволяє студенту миттєво отримати доступ до відеоінструкції, що зменшує ризик поломки техніки. Відмова від друку сотень сторінок документації, яка швидко зношується в умовах цеху, — це реальна економія паперу (лісу) та коштів закладу. Коли наш випускник приходить на підприємство, він несе туди нові компетентності:

1. Він ощадливий, бо звик працювати в системі, де ресурси цінуються.
2. Він безпечний, бо розуміє вплив хімікатів та відходів на довкілля.
3. Він інноваційний, бо шукає способи зробити процес ефективнішим.

Отже, екологізація професійної освіти через ресурсоощадність — це інвестиція, яка окупається двічі. Економічно — ми готуємо фахівця, який підвищує прибутковість бізнесу. Педагогічно — ми виховуємо людину, здатну дбати про майбутнє. Наше завдання як освітян — довести студентам, що ощадливість не є обмеженням. Ощадливість — це вища форма професійної майстерності.

Змінюючи технологію навчання в майстернях, ми змінюємо мислення покоління, яке завтра будуватиме нову, чисту, технологічну та ефективну Україну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахов І. С., Чернуха Н. М. Екологізація змісту професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства. *Вісник Черкаського національного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2022. № 3. С. 45–52.

2. Бережливе виробництво (LeanProduction) в освітньому процесі закладів ПТО: методичні рекомендації / за ред. В. М. Кравченка. Київ : Інститут професійної освіти НАПН України, 2023. 118 с.

3. Лук'янова Л. Б. Екологічна компетентність як складник професійної культури майбутнього фахівця. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2021. Вип. 20. С. 12–19.

4. Радкевич В. О. Зелені навички (Green Skills) у структурі професійної підготовки кадрів для нової економіки. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. 2024. № 28. С. 5–14.

5. Ресурсоощадні технології у закладах професійної освіти: теорія та практика впровадження : монографія / О. І. Шаров та ін. Львів : Світ, 2023. 240 с.

6. Яковишина Н. В. Формування ресурсоощадного мислення майбутніх кваліфікованих робітників засобами дуального навчання. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців*. 2022. Вип. 63. С. 104–112.

СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ

Трейтяк Дмитро В'ячеславович, доктор філософії (PhD), старший науковий співробітник відділу національно-патріотичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України

Глибинні соціокультурні трансформації в Україні, спричинені цифровізацією, глобалізацією та безпековими викликами, актуалізують проблему громадянської ідентичності старшокласників. Цифровий простір, впливаючи на цінності молоді, дає нові можливості для участі, але несе і ризики маніпуляцій та інформаційної дезорієнтації. Закони України, зокрема, Закон про утвердження української національної та громадянської ідентичності [1], Закон «Про освіту» [2] визначають ключові засади формування ідентичності молоді, а Концепція громадянської освіти розглядає її як інтегральний освітній результат [3]. Існує потреба в підготовці молоді до життя в європейському демократичному просторі. Однак, проблема взаємозв'язку громадянської ідентичності з цифровими стратегіями її формування у старшій школі залишається концептуально не систематизованою.

У сучасних дослідженнях проблема громадянської ідентичності є міждисциплінарним науковим полем і перебуває на перетині філософії, соціології, психології та педагогіки. У педагогічній науці громадянська ідентичність трактується як результат громадянської освіти, що передбачає засвоєння знань про суспільство та демократичні цінності, а також формування відповідних поведінкових установок [4, р. 567]. Це усвідомлення належності до політичної спільноти та прийняття її норм.

Як зазначає В. Беннетт, вона формується через взаємодію з соціальними інститутами та участь у громадянських практиках [5, р. 3].

Цифрові технології змінюють характер громадянської участі. Сучасна молодь реалізує свою позицію через соціальні мережі та онлайн-спільноти, що створює нові, більш відкриті та мережеві форми активності. У цьому контексті ключовим стає поняття цифрового громадянства (digital citizenship) — здатності етично та ефективно використовувати технології для участі в суспільному житті, що включає медіаграмотність, критичне мислення та цифрову етику [4, р. 568]. Формування цифрового громадянства є важливою умовою розвитку громадянської ідентичності сучасної молоді. Воно дозволяє поєднати традиційні громадянські цінності з новими формами комунікації та соціальної взаємодії. Соціальні мережі виступають простором для обговорення проблем, поширення ініціатив та формування громадської думки. Онлайн-дискусії сприяють критичному мисленню, однак потребують педагогічного супроводу.

Формування громадянської ідентичності старшокласників в умовах цифровізації потребує цілісного педагогічного середовища, яке інтегрує ціннісний, когнітивний і діяльнісний компоненти. Ключовими умовами є демократичне освітнє середовище (партнерська взаємодія, діалог, залучення до ухвалення рішень); розвиток медіаграмотності для критичного аналізу інформації та протидії маніпуляціям [4, р. 567]; інтеграція цифрових технологій, що розширює можливості для практичної громадянської участі.

Ефективне формування ідентичності передбачає реалізацію комплексу взаємопов'язаних стратегій гібридного характеру (поєднання офлайн та онлайн):

1. Проєктно-орієнтована — реалізація соціальних проєктів через цифрові засоби, що дає досвід вирішення реальних проблем та розширює коло партнерів.

2. Дослідницька — вивчення суспільних проблем з використанням відкритих даних та аналітичних інструментів, розвиток критичного мислення.

3. Цифрово-комунікативна — використання соціальних мереж, блогів, форумів для дискусій, інформаційних кампаній та створення контенту з дотриманням цифрової етики та безпеки [7, р. 12].

4. Медіаосвітня — розвиток навичок оцінювання достовірності інформації, розпізнавання маніпуляцій та дезінформації.

5. Партисипативна — залучення до учнівського самоврядування, волонтерства, а також до електронних петицій, онлайн-голосувань та цифрових громадських ініціатив.

Усі ці стратегії спрямовані на формування практичного досвіду громадянської участі, соціальної відповідальності та активної позиції старшокласників у цифровому суспільстві.

Цифрові інструменти реалізації стратегій включають: дискусійні платформи (розвиток аргументації та діалогу); інтерактивні ресурси (симуляції, кейси, онлайн-ігри) та гейміфікацію (підвищення мотивації); громадянські онлайн-проєкти, що поєднують навчання з соціальною практикою [6, р. 163]; аналітичні інструменти для дослідження громадської думки. Педагогічна підтримка передбачає роль учителя як модератора, наставника та партнера, що створює безпечне середовище для відкритого діалогу.

Таким чином, цифровий простір трансформує громадянську ідентичність: вона стає гібридною, багатовимірною, не прив'язаною лише до фізичного простору. Формується запит на цифрове громадянство — інтегративну якість, що поєднує національну належність з етичним функціонуванням у глобальному мережевому суспільстві. Для учнівської молоді цифровий простір є природним місцем соціалізації,

він створює можливості для комунікації, доступу до альтернативних джерел інформації та транскордонної солідарності. Але варто пам'ятати і про ризики, які він несе — алгоритмічна поляризація, виникнення інформаційних бульбашок, маніпулятивні повідомлення та інформаційна безпека. У контексті безпекових викликів України важливого значення набуває здатність старшокласників протистояти дезінформації, що є невід'ємним компонентом сучасної громадянської позиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. (2022). Закон України від 13 грудня 2022 р. № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення 29.04.2026).
2. Про освіту. (2017). Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 29.04.2026).
3. Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні. (2018). Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text> (дата звернення 29.04.2026).
4. Choi, M. (2016). A Concept Analysis of Digital Citizenship for Democratic Citizenship Education in the Internet Age. *Theory & Research in Social Education*, 44(4), 565–607. <https://doi.org/10.1080/00933104.2016.1210549>
5. Bennett, W. L. (2008). Changing Citizenship in the Digital Age. *Civic Life Online: Learning How Digital Media Can Engage Youth*. Edited by W. Lance Bennett. The John D. and Catherine T. MacArthur Foundation Series on Digital Media and Learning. Cambridge, MA: The MIT Press, 2008. 1–24. doi: 10.1162/dmal.9780262524827.001
6. Kim, M., & Choi, D. (2018). Development of Youth Digital Citizenship Scale and Implication for Educational Setting. *Journal of Educational Technology & Society*, 21(1), 155–171. <http://www.jstor.org/stable/26273877>
7. Kahne, J., Hodgins, E., & Eidman-Aadahl, E. (2016). Redesigning Civic Education for the Digital Age: Participatory Politics and the Pursuit of Democratic Engagement. *Theory & Research in Social Education*, 44(1), 1–35. <https://doi.org/10.1080/00933104.2015.1132646>

Наукове видання

**ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ ТА ПІДТРИМКИ
РЕСУРСООЩАДНОГО СУСПІЛЬСТВА**

Збірник матеріалів панорамного вебінару до Дня науки в Україні,
м. Київ. 21 травня 2026 року

Відп. ред. Л.М. Сергєєва.
Укладачі: Л.М. Сергєєва, В.О. Луценко, С.М. Микитюк

Відповідальний за випуск Микитюк С.М.
Літературне редагування Кочурко А.В.
Комп'ютерне верстання Лакатуш А.В.

Авторська редакція

Здано до друку 14.07.2026. Підписано до друку 16.08.2026.
Формат 60 x 84/16. Папір офс. Друк на офс.
Умовн. друк арк. – 1,7 Наклад 300 прим.
Видавничий дім «Букрек»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ЧЦ №1 від 10.07.2000
58000 Україна, м. Чернівці, вул. Радищева 10.
Тел./факс 0372 552 943
<http://www.bukrek.net/index.php/uk/>